

1. Anàlisi de la cobertura informativa dels esdeveniments de febrer del 2000 a El Ejido

1. Exposició de la situació de conflicte¹

En aquest capítol analitzarem el seguiment que va realitzar la premsa escrita dels fets violents que, el febrer de 2000, van enfrontar la població de nacionalitat espanyola del municipi d'Almeria El Ejido amb els veïns de procedència estrangera, sobretot del Magrib. En concret, estudiarem les informacions aparegudes entre el 7 i el 14 de febrer, és a dir, la cobertura des que es van produir els incidents fins que es va signar l'acord que va finalitzar la vaga convocada pels treballadors magribins per exigir protecció i que es respectessin els seus drets.

:: Procés

El 22 de gener del 2000, dos agricultors van ser assassinats per un treballador d'origen marroquí. L'Ajuntament va convocar una manifestació de repulsa que es va celebrar el 30 de gener, amb l'assistència d'entre 8000 i 12000 persones, segons les fonts, inclosos representants dels partits polítics i membres de la Corporació Municipal. A la concentració, es van exhibir pancartes amb el lema *Inmigrantes sí, asesinos no* i es va llegir un manifest en què es demanaven "actuacions decisives a l'Administració per evitar la presència d'immigrants il·legals". Les associacions Almería Acoge i Mujeres Progresistas, que treballen per la igualtat de drets per a totes les persones, sense tenir en compte el seu origen, van ser ja aquell dia objecte d'insults per part d'alguns manifestants.

Una setmana després, el matí del 5 de febrer, Lecir Fahim va matar la jove de 26 anys Encarnación López a la pedania de Santa María del Águila. Fahim, marroquí de 22 anys, era sota tractament psiquiàtric i els seus companys estaven tramitant la seva repatriació.

¹ La descripció del conflicte ha estat elaborada a partir de diversos estudis: MARTÍNEZ VEIGA, Ubaldo: *El Ejido: Discriminación, exclusión social y racismo*, Ed. Los Libros de la Catarata, 2001, Madrid; *El Ejido: Racismo y explotación laboral*, SOS Racismo, Ed. Icaria, 2001, Barcelona; i *El Ejido: Terre de non droit*, Forum civique européen, Éd. Golias, 2000, Limans.

El crim va ser el detonant de repetits atacs contra immigrants estrangers i els seus béns fins el 8 de febrer.

Les agressions no van ser un brot espontani de violència ni un fenomen aïllat que va sorgir simplement com a resposta als tres assassinats. Per contra, els esdeveniments tenen la seva explicació i són intel·ligibles en el marc de la situació de marginació social, segregació urbanística i condicions laborals extremes que viuen els immigrants estrangers.

A la tarda, quan ja s'havia estès la notícia de la mort d'Encarnación López, nombrosos veïns d'origen espanyol van protagonitzar una manifestació des del barri de Santa María del Águila fins l'ajuntament, on van intentar, sense èxit, ser rebuts per l'alcalde d'El Ejido, Juan Enciso, del Partit Popular (PP). Després de la negativa, el grup va tallar la carretera N-340, que creua el nucli urbà i l'autovia del Mediterrani. Posteriorment, alguns dels concentrats es van dirigir al Centro Comercial Copo, on acostumaven a anar a comprar immigrants estrangers i, un cop allí, van cremar pneumàtics i van atacar un carnisseria musulmana. La detenció de Lecir Fahim aquest mateix dia no va aconseguir calmar els ànims.

El delegat del govern a Andalusia, José Torres Hurtado, es desplaçar fins El Ejido amb reforços del Cos Nacional de Policia procedents de Màlaga, Granada i Sevilla, però això no va impedir que es critiquessin les forces de l'ordre des de diversos sectors socials per la seva "passivitat" davant els atacs contra la integritat física i els béns materials dels magribins.

Aquella mateixa nit, grups de joves espanyols armats amb pals, bats de beisbol i barres de ferro, es van dirigir als barris de la ciutat on resideixen els marroquins i van destrossar botigues, locutoris, propietats, espais col·lectius i mesquites, a part de les agressions personals. Al barri de Las Norias, per exemple, sis immigrants estrangers van aconseguir escapar pels pèls de l'incendi de l'habitació a la qual vivien.

Però l'ira no només es dirigia envers els nord-africans. Les entitats que els donen suport, alguns polítics i fins i tot els mitjans de comunicació van ser blanc dels atacs. La seu de Mujeres Progresistas va ser saquejada i tota la documentació per tramitar els expedients de regulació destruïda. A més, la presidenta, Mercedes García, que estava de viatge quan van començar els incidents, no va tenir més remei que endarrerir el seu retorn a casa per raons de seguretat. Pepart seva, Almería Acoge va haver de desallotjar el seu local per por, i el

seu vice-president, Juan Sánchez Miranda, es va veure obligat a sortir de la província. Ambdues entitats van ser acusades d' "emparar delinqüents" pels veïns de nacionalitat espanyola que van promoure els altercats.

La violència es va estendre per tot el municipi d'El Ejido en ocasió del funeral d'Encarnación López, el 6 de febrer a l'església de Santa María del Águila. A l'enterrament hi van assistir l'alcalde d'El Ejido i el subdelegat del govern central a Almeria, Fernando Hermoso Poves. En finalitzar la cerimònia, alguns dels veïns espanyols congregats van demanar la pena de mort pels assassins de la jove. Així mateix, van increpar i agredir Hermoso, a qui presumiblement van confondre amb un representant d'Almería Acoge ("Es el que firma los papeles a los moros"), i al policia que l'acompanyava.

A Las Norias, la policia va intervenir perquè les persones amb actitud agressiva no rebentessin una manifestació pacífica d'immigrants del Nord d'Àfrica *Por la paz y la dignidad*.

La "caça del moro" va arribar a les localitats veïnes de La Mojonera, Roquetas de Mar, Vícar i El Parador. Les forces de l'ordre van rebre reforços procedents d'altres parts d'Espanya, entre antidisturbis, agents de la Policia Nacional i Guàrdia Civil.

Respecte els immigrants magribins, alguns es van refugiar a la comissaria d'El Ejido i d'altres van fugir dels agressors per les muntanyes properes. La Creu Roja d'Almeria va col·laborar, mentrestant, en tasques humanitàries per tal de cobrir les necessitats bàsiques de la població afectada pels atacs.

El matí del dilluns 7 de febrer, van aparèixer pintades de caire xenòfob a les façanes de cases i comerços. Des d'Internet, les organitzacions d'ideologia nazi Plataforma España 2000 i Red Vértice feien una crida a "lluitar contra els immigrants". La web que dirigien informava puntualment dels incidents i exaltava la figura de Antonio Martínez Cayuela, candidat de Plataforma 2000 al Congrés dels Diputats. En qualsevol cas, la policia finalment va refusar que els atacs racistes fossin fruit d'una conspiració dels grups d'ultradreta, i va apostar per considerar que es tractava d'una reacció espontània.

El dilluns 7 de febrer es van produir les primeres detencions relacionades amb els incidents. Escoles, comerços i altres locals van tancar, l'activitat agrícola estava paralitzada. El descontrol al carrer, no obstant, persistia. Les forces de seguretat van continuar amb les

detencions i els actes de violència van començar, finalment, a remetre el dimarts 8, el mateix dia en què els treballadors magribins d'El Ejido van decidir declarar-se en vaga indefinida per protestar pels atacs racistes i denunciar la seva situació de desprotecció.

Davant el col·lapse de les associacions que, en l'àmbit local donaven suport als immigrants d'altres països, diversos membres de SOS Racisme de la resta de l'estat es van desplaçar a la zona d'El Ejido i, juntament amb les associacions lliures d'advocats de Granada i Madrid, es van ocupar de recollir les denúncies dels magribins pels atacs. L'Asociación Libre de Granada va resoldre assumir la defensa dels ciutadans marroquins detinguts, després que el Col·legi d'Advocats d'Almeria refusés fer-ho al·legant neutralitat davant el que van interpretar com a un conflicte entre dues comunitats.

Més enllà de la vaga, les declaracions de condemna per fets violents no es van fer esperar.

Primeres reaccions als atacs contra magribins

Sense anar més lluny, el 7 de febrer el govern del Marroc va emetre un comunicat per condemnar els assassinats i qualsevol acte de violència. L'Executiu marroquí manifestava el seu desig que els fets no fessin malbé la imatge dels marroquins ni les relacions bilaterals amb Espanya. Alhora, anunciava la creació d'una cèl·lula de seguiment al Ministeri d'Afers Estrangers, que estaria en contacte permanent amb l'ambaixada de Madrid. Per part seva, Yamal Eddin Medibal, responsable d'Assumptes Socials de l'ambaixada, va demanar als marroquins que mantinguessin la calma i a la policia que els defensés.

Un dia després, el 8 de febrer del 2000, l'Agència Oficial de Notícies Marroquina (MAP) va difondre una nota de premsa on es denunciava que els immigrants estrangers havien estat "acorralats com unes preses" i que les forces de l'ordre s'havien "distingit per la seva sorprenent passivitat".

La secretària d'Estat de Cooperació i Relacions Externes del Marroc, Aicha Belarbi, va condemnar a Madrid la "caça del marroquí" i va reclamar mesures per tal de protegir els veïns d'origen marroquí, encara que va excusar de responsabilitat el govern espanyol. Belardi, el ministre de l'Ambaixada i el Cònsol d'Algesires, Amar El Mars, van visitar El Ejido el 12 de febrer.

El dia 11 del mateix mes, el Conseller reial marroquí, André Azoulay, va condemnar els fets durant el discurs d'obertura de la reunió del Patronat de la Fundación Tres Culturas del Mediterráneo, a Sevilla. I també l'11, el sindicat marroquí Confederació Democràtica del Treball (CDT), proper a la Unió Socialista de Forces Populars (USFP) del Primer Ministre del Marroc, va presentar una demanda contra Espanya davant l'Organització Internacional del Treball (OIT) per no haver garantit la protecció dels immigrants estrangers i els seus béns durant els actes de violència. El document denunciava també la passivitat policial davant els atacs.

Quant a la Unió Europea (UE), el 8 de febrer Sami Naïr, eurodiputat socialista i assessor llavors del Primer Ministre francès Lionel Jospin en matèria d'immigració, va assegurar que presentaria una qüestió d'urgència al Parlament Europeu per analitzar la situació.

El 9 de febrer, el president de la Comissió Europea, Romano Prodi, va condemnar els fets per ser "contraris als principis rectors de la Unió Europea". Era la primera condemna pública per part d'un president de l'executiu comunitari a una explosió de racisme en una població concreta. La presidenta del Parlament Europeu, Nicole Fontaine, també va reprovar el que va passar a El Ejido.

Alguns dies després, el 17 de febrer, el Parlament Europeu va aprovar una resolució d'urgència que condemnava "els actes de violència" viscuts, refusava "contundentment qualsevol actitud de caràcter xenòfoba i racista" i manifestava la seva "solidaritat i respecte envers el col·lectiu d'immigrants víctimes de les agressions i actes vandàlics". La resolució es va presentar conjuntament per populars, socialistes, liberals, grups d'esquerra i els verds. Era la segona vegada que el Parlament Europeu es pronunciava sobre incidents racistes, ja que el 1992 havia condemnat els atacs de Rostock y Lichtenhagen (Alemanya).

L'11 de febrer, l'Alta Comissionada de les Nacions Unides pels Drets Humans, Mary Robinson, va declarar, a través del seu portaveu, José Luis Díaz, que estava "molt preocupada pel brot de racisme".

Les organitzacions que treballen per la igualtat de drets de totes les persones també van prendre la paraula. L'Organització Marroquina de Drets Humans (OMDH), activa en la defensa de drets i llibertats, va reclamar el "judici dels responsables de la violència racista" i indemnitzacions per a les víctimes.

Altres ONG de tot l'estat van exigir a les autoritats contundència en l'aplicació de la llei a les persones que haguessin actuat mogudes pel racisme, i van instar a emprendre accions urgents per evitar la repetició de successos com els d'El Ejido. A moltes ciutats es van convocar manifestacions de condemna.

El Fiscal General de l'Estat, Jesús Cardenal, va sol·licitar el 7 de febrer al cap de l'Audiència d'Almeria un informe sobre els disturbis.

El 9 de febrer, el Consell General del Poder Judicial (CGPJ) va emetre una declaració institucional a favor de la pau civil, la tolerància i la integració dels immigrants estrangers per superar els conflictes. La nota recordava que correspon a les autoritats fer respectar la llei i que "els drets humans internacionals són també els dels immigrants".

El col·lectiu de Defensors del Poble també va signar un comunicat de repulsa de les agressions racistes, va fer una crida a la calma i va demanar l'ajut de les autoritats per les víctimes.

Sota el títol *Respeto a esta tierra y a estas gentes*, el Bisbe d'Almeria, Rosendo Álvarez Gastón, va emetre una carta pastoral el 13 de febrer on qualificava els fets ocorreguts de "conflicte de comunitats". Al text s'afirmava que els agricultors espanyols d'El Ejido i les seves famílies tractaven "els treballadors que vénen de lluny amb humanitat", els donaven "acollida" i els proporcionaven "allò necessari". Posteriorment, la Conferència Episcopal Espanyola va fer-ne seus els termes de la carta.

Actuació de la policia, llei d'estrangeria i responsabilitat de les autoritats

Administracions i poders públics també van tenir el seu protagonisme en la valoració dels esdeveniments i en la polèmica que es va crear arran de les crítiques de partits polítics, sindicats i organitzacions civils a la reacció de les autoritats i, en concret, de la policia.

Un grup d'intel·lectuals va demanar, en un comunicat, l'obertura de diligències judicials per depurar responsabilitats legals de tots aquells polítics i líders d'organitzacions que, amb les seves paraules, haguessin contribuït a fomentar o justificar la violència racista. Entre les persones que van signar el document estaven: el cineasta Benito Zambrano; els escriptors

Ian Gibson i Andrés Sopena; els catedràtics Javier Pérez Royo i Rosalía Martínez; la presidenta de la Fundació Blas Infante, Mª Ángeles Infante, i l'ideòleg de l'andalucisme i catedràtic de Dret José Acosta.

En una aparició pública del 7 de febrer, Josep Piqué, portaveu del govern i ministre d'Indústria, va relacionar els incidents d'El Ejido amb la "necessitat de reformar la llei d'estrangeria", i va advertir que aquella seria una de les prioritats del govern de José María Aznar si guanyava les eleccions generals del març del 2000.

La polèmica estava servida. El secretari de comunicació del Partit Socialista Obrer Espanyol (PSOE), Alfredo Pérez Rubalcaba, va censurar la declaració de Piqué d'"immoralitat política" i va criticar la "passivitat policial". A més, va acusar el govern central de "tractar el tema de la immigració com un tema menor". En la mateixa línia van anar les intervencions del secretari general de CCOO, Antonio Gutiérrez: "[Les paraules de Piqué] demostren que el govern afronta la immigració amb frivolitat i desgana". Tant va ser així que fins i tot va acusar l'executiu de "complicitat amb els successos per la seva passivitat intencionada".

En definitiva, van ser molts els polítics, sindicalistes i membres d'organitzacions civils que van reprovar la postura del portaveu del govern, i fins i tot alguns el van situar a l'"extrema dreta", per la seva "demagògia", "electoralisme" i "immoralitat política". El secretari d'Economia del PSOE, Juan Manuel Echiagaray; el cap de llista de Convergència i Unió (CiU) per les eleccions generals, Xavier Trias; la responsable federal de Migracions d'Izquierda Unida (IU), Susana López, i el portaveu de Coalició Canària (CC), Luis Mardones, són alguns de los polítics que es van pronunciar al respecte.

En el cas de sindicats i ONG, Comisiones Obreras (CCOO), la Unió General de Treballadors (UGT), Càritas, SOS Racisme i altres set entitats socials van emetre una crítica conjunta a través d'un comunicat.

Al ministre portaveu, les crítiques li van ploure des del seu propi govern. Fins i tot el ministre de l'Interior, Jaime Mayor Oreja, va negar qualsevol relació entre la llei d'estrangeria i els successos i va apostar per crear un responsable únic en matèria d'immigració. Per contra, el Ministre d'Afers Estrangers, Abel Matutes, va declarar en roda de premsa, el 9 de novembre, que el que va passar es devia en bona part a "un augment de

la immigració il·legal, que desborda previsions i dificulta el treball del govern en la defensa dels drets humans". Matutes va fer aquestes declaracions en una roda de premsa.

Mayor Oreja va justificar l'actuació de la policia per la prioritat de neutralitzar la violència. Segons les declaracions que va fer posteriorment el delegat del govern central a Andalusia, Torres Hurtado, "calia salvar vides, no locals i vidres".

Per part seva, el portaveu del Sindicat Unificat de Policia (SUP), Juan Francisco García, va declarar el 8 de febrer que la policia havia "rebut l'ordre formal de no intervenir". "La veritable solució" va dir "és dotar totes les persones d'El Ejido dels mateixos drets".

Dies després, després de les crítiques rebudes, el ministre portaveu va refusar "qualsevol vincle dels incidents d'El Ejido amb la necessitat de reformar la llei d'estrangeria", encara que va reafirmar la voluntat del PP de reformar la norma abans de l'estiu, en el marc de la política europea.

Amb tot, els conflictes van deixar al voltant de 60 ferits, centenars d'immigrants estrangers sense habitatge, desenes de comerços i altres negocis sinistrats, i 22 detinguts (11 de nacionalitat espanyola i altres 11 magribins).

Vaga de jornaleros magribins

Amb el final dels actes violents, el conflicte es va centrar als hivernacles. Els treballadors procedents del nord d'Àfrica s'havien declarat en vaga indefinida en plena època de collita, i la Patronal estimava en 9 milions d'euros per dia els danys ocasionats per l'aturada, encara que calculava pèrdues diàries de fins a 23 milions si no s'arranjava amb urgència la situació.

Una vintena d'assemblees permanents coordinades entre elles i grups de piquets dirigien la vaga, que va ser seguida per gairebé tots els jornaleros marroquins. Degut a l'aturada, l'activitat als hivernacles es va reduir notablement, encara que no va arribar a paralitzar-se per que els propietaris van tornar a la feina. També els comerços van tornar a obrir les seves portes i els col·legis van reprendre les classes.

En qualsevol cas, la situació estava causant greus perjudicis a l'economia d'El Ejido. Així doncs, la Mesa por la Integración de los Inmigrantes de Almeria es va reunir amb caràcter d'urgència el mateix 8 de febrer del 2000, a la capital de la província.

La Mesa por la Integración de los Inmigrantes de Almería és un òrgan de tipus consultiu, els principals objectius del qual són: fomentar la comunicació entre el col·lectiu d'immigrants estrangers i la societat receptora; formular propostes per afavorir la integració social i aconseguir la confluència entre els interessos dels uns i dels altres; canalitzar les recomanacions de les organitzacions socials que treballen amb el fenomen migratori, i actuar com a òrgan actiu de lluita contra el racisme i la xenofòbia. La Mesa es compon de representants de l'administració central i autonòmica, la Diputació, cada un dels sis ajuntaments dels municipis amb més població immigrant de fora d'Espanya, els sindicats CCOO i UGT i l'ONG Almería Acoge. Els representants de CCOO, UGT i Almería Acoge formen part de la secretaria permanent.

A la reunió del dia 8, van estar presents, entre d'altres: el president de la Junta d'Andalusia, Manuel Chaves; el delegat del govern central a Andalusia; el delegat del govern de la Junta d'Andalusia a Almeria, Juan Callejón; els regidors de Níjar, La Mojonera, Adra, Vícar, Berja, tots socialistes, i l'alcalde de Roquetas, del PP; representants de la Cambra de Comerç, l'Associació d'Empresaris Almerienses, la Federació d'Associacions de Veïns, Almería Acoge, els sindicats CCOO i UGT, i diversos col·lectius d'immigrants, així com totes aquelles organitzacions agràries que havien estat convidades. El gran absent va ser l'alcalde d'El Ejido, que va enviar un representant a la reunió i, finalment, va fer arribar per fax el seu vist i plau de l'acord arribat.

Van ser més de cinc hores de reunió que es van resumir en un comunicat amb propostes generals sobre la necessitat d'evitar la violència i fomentar la convivència pacífica de totes les ètnies i cultures, a més de l'exigència concreta d'incrementar les mesures de seguretat "de forma estable i eficient" als municipis amb més immigració de la província d'Almeria.

Hores després, el president de la Junta de Andalucía es va reunir amb el ministre de Treball, Manuel Pimentel, a la Delegació del Govern d'Andalusia a Almeria. En sortir, van anunciar el compromís de la Consejería de Trabajo y Asuntos Sociales i el Ministeri de Treball de destinar 720.000 euros a la construcció d'un parc d'habitatges pels immigrants estrangers de la comarca del Ponent d'Almeria, pel què els ajuntaments de la zona haurien de cedir sòl públic.

Des de l'inici de les negociacions, la postura de l'alcalde d'El Ejido va xocar amb la de la resta d'entitats polítiques, sindicals i socials, i fins i tot amb la dels representants de la delegació del govern i del govern central. Enciso va mantenir una posició radical i només va comptar amb la comprensió, quan no el suport, dels seus companys de partit. L'alcalde va negar en tot moment que El Ejido fos un poble racista i va justificar els problemes d'integració de la població estrangera en la preferència de molts a "viure en barraques per enviar diners al seu país". Enciso es va negar a prendre part activa en les reunions de la Mesa de la Integración, l'opinió de la qual creia contrària als interessos del municipi, i va arremetre contra sindicats i periodistes. El 10 de febrer va emetre un bàndol municipal en què criticava els líders sindicals i els mitjans de comunicació: "Moltes persones segueixen treballant perquè aquesta font d'informació no decaigui (...). Només cal que algú escrigui un guió".

La reacció de l'alcalde no va sorprendre la resta de grups de la corporació municipal, que el van acusar de no impulsar cap tipus de política d'integració, i fins i tot de ser "un dictador i un feixista" i tenir actituds xenòfobes i discriminatòries. Malgrat haver resultat danyades les mesquites durant els incidents del cap de setmana, Enciso es va negar a cedir un local als immigrants musulmans perquè poguessin concentrar-se per resar.

El 9 de febrer va tornar a reunir-se la Mesa de la Integració, aquest cop amb la presència destacada dels secretaris generals dels sindicats majoritaris CCOO i UGT; el Ministre de Treball, Manuel Pimentel; el secretari de política municipal del PSOE, Alfonso Perales; el secretari general del PP, Javier Arenas; el candidat a la presidència del govern per IU, Francisco Frutos; el secretari federal de Nueva Izquierda, Diego López Garrido, i representants de la Junta de Andalucía. L'alcalde d'El Ejido no va acudir a la cita, mentre que els seus homòlegs a la resta de municipis del Poniente d'Almeria si que hi van assistir.

La Mesa va ampliar el comunicat emès el dia anterior, en el que, després de condemnar els actes violents i mostrar la solidaritat amb les famílies de les víctimes, es van sol·licitar mesures per reconduir la situació. Després de la trobada, estava previst que tots els reunits es desplaressin fins l'Ajuntament d'El Ejido, en un acte simbòlic de la unitat democràtica contra qualsevol tipus d'actitud racista i xenòfoba. No obstant, donada l'absència de Juan Enciso en la negociació, els màxims dirigents de CCOO i UGT, a més dels representants d'IU,

PSOE i Nueva Izquierda van refusar fotografiar-se amb ell. Només el van recolzar el ministre Manuel Pimentel i el secretari general del PP, Javier Arenas.

Paral·lelament, la vaga va començar a provocar tensions entre col·lectius de treballadors estrangers, a causa de la decisió dels propietaris dels hivernacles de contractar temporalment mà d'obra procedent dels països de l'Europa de l'Est, principalment romanesos i lituans, davant la por a perdre la producció agrícola.

Amb tot, continuaven les concentracions pacífiques dels treballadors en vaga a diferents punts d'Almeria, com la que es feia diàriament a la porta de la comissaria d'El Ejido, sota el lema *Todos somos almerienses*. Però, la Subdelegació del Govern va decidir prohibir totes les manifestacions per qüestions de seguretat i va donar l'ordre d'actuar amb contundència davant qualsevol actuació violenta.

El 10 de febrer, els immigrants declarats en vaga indefinida van decidir quines eren les seves condicions per posar punt i final a l'aturada. Les demandes es resumien en nou punts que es referien a qüestions de seguretat, habitatge i treball:

- Aplicació de la llei als autors dels atemptats soferts a les seves propietats.
- Pagament d'indemnitzacions pels danys.
- Alliberament dels seus companys [marroquins] "injustament detinguts".
- Disculpa oficial per part de les autoritats espanyoles per la persecució que pateix el col·lectiu magribí.
- Obertura a Madrid d'una oficina del Consolat del Marroc a Espanya.
- Projecte immediat d'habitatge.
- Compliment per part del govern espanyol del contingent d'immigrants d'aquell any.
- Regularització dels treballadors irregulars de la comarca.
- Reconeixement de la igualtat de drets i deures del col·lectiu magribí amb els altres temporers.

El mateix dia 10, la Mesa Hortofructícola de Almería es va reunir per avaluar les pèrdues que estava provocant la vaga a les explotacions agràries de la província. El president de l'entitat, que agrupa organitzacions empresarials i sindicals, va culpar el govern de no tenir una política d'integració, i una actitud massa restrictiva que condemna els immigrants a ser un *sense papers* i els agricultors a contractar treballadors de forma irregular. Una opinió

compartida per Antonio Líber, president de la Coordinadora de Organizaciones de Agricultores y Ganaderos de Almería. José María Cuevas, president de la Confederació Espanyola d'Organitzacions Empresariales, va manifestar que les autoritats tenen l'obligació de vigilar el compliment de les condicions laborals, no els treballadors ni els empresaris.

Els sindicats majoritaris CCOO i UGT van assumir formalment les reivindicacions dels immigrants com a treballadors. Ells, per part seva, van constituir el Consejo de la Migración Magribí, que es va associar amb la Coordinadora de Inmigrantes Subsaharianos de Roquetas de Mar, així com amb algunes associacions d'immigrants llatinoamericans. Les reivindicacions d'aquest òrgan de representació dels treballadors estrangers recullen les necessitats dels diferents col·lectius que el constitueixen.

Representants dels immigrants en vaga, empresaris, sindicats i ONG es van reunir l'11 de febrer amb la finalitat de negociar les condicions per tornar a la feina als hivernacles. Entre els vaguistes, es va definir una postura moderada i una altra més radical encapçalada per Mustafá Ait-Korchi, representant de l'Asociación de Emigrantes Marroquís en España (AEME) i portaveu dels piquets. No obstant, la representativitat d'Ait-Korchi no estava clara, ja que fins i tot Omar Hartiti, cofundador d'AEME, afirmava que l'associació s'havia dissolt tres anys abans.

La petició inicial d'AEME de què s'acceptés íntegrament un document de 20 punts va ser rebaixada, ja que la majoria de les qüestions no eren competència dels reunits. Els propis immigrants magribins van abandonar en diverses ocasions la negociació per consensuar la seva postura. Quatre dels seus punts irrenunciables van ser acceptats: les disculpes públiques per part d'empresaris i polítics; la reconstrucció de les mesquites destruïdes; les indemnitzacions pels danys i les subvencions per qui hagués perdut la seva casa, i la creació d'una mesa amb l'Administració per dialogar i intentar garantir la seguretat dels treballadors estrangers. Els vaguistes van aprovar aquests punts a proposta d'Ait-Korchi.

Per la seva part, el govern central i la Junta de Andalucía van decidir ampliar fins aproximadament 3 milions d'euros la partida destinada al pla d'actuació d'emergència per al Ponent d'Almeria. Segons l'acord, la Creu Roja s'encarregaria de la instal·lació de tendes de campanya per allotjar provisionalment els jornalers estrangers, a l'espera que els ajuntaments de la comarca cedissin sòl a les administracions central i autonòmica. El director general de l'Instituto de Migraciones y Asuntos Sociales (Imsero) i la directora

general d'Acció i Inserció Social de la Junta de Andalucía viatjarien a El Ejido la setmana següent per estudiar la situació dels immigrants magribins i les seves necessitats. A més, la secretaria autonòmica d'Assumptes Socials es desplaçaria al Marroc per a proposar la creació d'oficines per a atendre i informar possibles emigrants sobre condicions laborals i contractació a Espanya.

A El Ejido, prop de 3.500² veïns van crear una plataforma assembleària per "tornar la imatge d'integració i solidaritat al poble" i elaborar un informe sobre la situació dels immigrants estrangers al municipi.

Després de varis dies de converses, les exigències dels immigrants que estaven en vaga van ser parcialment acceptades. El preacord signat per tots els participants en la negociació, a excepció de l'alcalde d'El Ejido, implicava el retorn condicional a la feina. És a dir, les parts es comprometien a constituir una comissió de seguiment específic del conflicte que havia de reunir-se com a mínim dos cops al mes, i específicament el 20 de març del 2000. La Comissió Permanent estaria formada per: quatre representants de Asempal-Confederació Provincial; tres representants de les organitzacions professionals agràries; tres representants d'UGT i el mateix nombre de CCOO; un membre d'Almería Acoge, i vuit dels jornaleros marroquins que van signar l'acord. En cas d'incompliment del pacte abans del dia 25, es reprendria la vaga.

La primera reivindicació acceptada va ser la referida a l'allotjament "amb caràcter urgent" dels estrangers les cases dels quals van ser danyades, així com la reparació dels danys i pèrdues patides per les dues parts. La Creu Roja es va comprometre a resoldre la qüestió de l'allotjament mentre arribava la solució definitiva. Les exigències laborals es van concretar en el compliment estricte del conveni del camp per l'any 2000, amb les denúncies dels eventuais incompliments. Un programa d'habitatge social per a immigrants i espanyols desafavorits i la construcció d'albergs per als estrangers sols o solters que arribessin a la zona en temporades clau completaven el capítol. La mesa de negociació també va resoldre la regularització immediata dels immigrants indocumentats de les comarques agrícoles d'Almería, conforme el procés de regularització previst per a finals de març i tenint en compte que, pels incidents, s'havien produït importants pèrdues d'expedients i documentació. El text també preveia la creació d'oficines d'atenció als immigrants durant el procés de regularització a El Ejido, Vícar, Roquetas de Mar i Níjar.

² S'estima que la població total d'El Ejido el febrer del 2000 era de 54.000 habitants.

El 13 de febrer, els immigrants magribins que treballaven als hivernacles d'El Ejido van decidir casi per unanimitat – el 90 per cent dels d'El Ejido i el 100 per cent de Vícar i La Mojonera - desconvocar l'aturada provisionalment fins el dia 25. L'acord el van subscriure les següents entitats: els empresaris d'Almeria d'Asempal; els sindicats CCOO i UGT; Almería Acoge; la Comissió d'Immigrants d'El Ejido; l'Associació de Treballadors Immigrants Marroquins a Espanya (Atime), les organitzacions agràries UPA, ASAJA i COAG; els exportadors d'Ecophal i l'associació El Wahda. Per contra, l'alcalde d'El Ejido, Juan Enciso, va manifestar que no acceptava "imposicions" i es va mostrar contrari a cedir sòl per a la construcció dels habitatges socials.

El 17 d'abril d'aquell mateix any es va tornar a reunir la secretaria de la Mesa por la Integración Social de los Inmigrantes de Almería i va constatar l'incompliment gairebé total dels compromisos del 13 de febrer. Després d'arribar a la mateixa conclusió, el Consejo de la Inmigración Magribí de El Ejido, amb el suport de la Coordinadora de Asociaciones de Inmigrantes Latinoamericanos, amb seu a Roquetas de Mar, va decidir realitzar una tancada com a senyal de protesta. La iniciativa va comptar amb el recolzament dels sindicats minoritaris (CGT, CNT i USTEA), però no va obtenir el suport de CCOO, UGT i l'associació Almería Acoge. Es va produir així el primer trencament entre els immigrants estrangers i els sindicats. El tancament va tenir lloc entre el 24 i el 30 d'abril, i l'1 de maig, ambdós col·lectius van celebrar la festa dels treballadors per separat, amb un itinerari diferent.

Un any després que els atacs d'El Ejido saltessin a les pàgines de tots els diaris europeus com a exemple de violència racista a Espanya, la situació dels immigrants estrangers que vivien i treballaven a Almeria no havia canviat massa. Amb Juan Enciso escollit el millor home de l'any per la televisió local i Mercedes García, presidenta de Mujeres Progresistas, la pitjor dona de l'any, els acords seguien sense complir-se.

ELS ACORDS D'EL EJIDO UN ANY DESPRÉS ³	
COMPLIMENTS (Segons la Subdelegació del Govern a Almería)	INCOMPLIMENTS (Segons les ONG, sindicats i associacions d'immigrants)
Reallotjament urgent Es van instal·lar entre els hivernacles 42 mòduls prefabricats pel reallotjament de 300 immigrants. Segons Creu Roja, unes 180 places van quedar vacants.	Reallotjament urgent Els mòduls tenien un caràcter de provisionalitat pels immigrants que van patir danys a les seves vivendes com a mesura de reallotjament urgent. Estan ubicats en parcel·les d'empresaris agrícoles que van condicionar la seva instal·lació a canvi d'allotjar els seus propis bracers.
Indemnització El Govern va delegar en Creu Roja el peritatge i pagament de les indemnitzacions. Es va lliurar una quantitat de 100 milions de pessetes a 232 afectats. La Subdelegació del Govern ha sol·licitat 25 milions més per liquidar altres casos pendents.	Indemnització Els col·lectius afectats denuncien que el peritatge es va fer a la baixa, sense atendre les pèrdues afegides pel tancament de negocis i lloguers de locals que, encara tancats per les destrosses, havien de saldar. Sindicats i Almería Acoge van donar per bones les indemnitzacions.
Regularització Fins el 29 de gener de 2001 s'han presentat 20.800 sol·licituds de treball. La Subdelegació del Govern ha concedit 12.008 i ha denegat 8.578. Aquestes últimes estan subjectes a una repesca segons estableix la llei.	Regularització No s'ha respectat el 100% del consens arribat per donar per vàlids tots aquells documents la pèrdua dels quals hagués estat denunciada dintre dels 15 dies posteriors al conflicte.
Actuacions socials El Ministeri de Treball va subvencionar amb 300 milions de pessetes quatre organitzacions per escometre un Pla d'Emergència Al Ponent. La Junta va aprovar un decret pel qual es regulen les ajudes a la promoció d'habitatges en règim de lloguer per a treballadors temporals a 42 localitats andaluses, encara que el decret va veure la llum una vegada elaborats els Pressupostos.	Actuacions socials No s'ha posat ni una sola rajola per la construcció d'albergs per a immigrants temporers ni s'han engegat programes d'habitatge socials. Només COAG i ASAJA han propiciat allotjament per a temporers inserits en el pla de trasllats voluntaris des de Catalunya o Huelva.

³ Font: *El País* (5/02/2001).

Investigació i seguretat ciutadana Després dels successos es va detenir 158 persones que van passar a disposició judicial. D'elles, 92 eren immigrants i 66 espanyoles. El Cos Nacional de Policia manté un desplegament de 150 funcionaris, 30 d'ells pertanyents a la unitat de cavalleria.	Investigació i seguretat ciutadana No ha transcendit cap dada sobre les diligències judicials cursades. La Mesa de la Integració va reclamar informació sobre els agressors del subdelegat del govern, Fernando Hermoso, sense obtenir resposta. Tampoc no se sap res dels grups organitzats que van actuar sense la intervenció de la policia.
---	---

:: Problema

Situat a la província d'Almeria, el municipi d'El Ejido és una extensió de 30.000 hectàrees fortament especialitzada en la producció intensiva de fruites i verdures. Es troba en el cor del Campo de Dalías, comarca on es recullen fins a tres collites anuals d'aquells productes. L'any 1998, la zona va facturar 1.680 milions d'euros i al 2000 donava feina a 100.000 persones en 24.000 hectàrees d'hivernacles, la major extensió agrícola sota plàstic del món. El primer hivernacle es va construir l'any 1961 a Roquetas de Mar. Des de llavors, el clima, l'ús del plàstic i l'aplicació de noves tecnologies van propiciar el creixement econòmic de la zona.

El Ejido – que es va segregar del municipi de Dalías l'11 de setembre de 1982 – es va anar creant de mode caòtic, conforme anaven desembarcant a la zona agricultors de les comarques limítrofes més pobres (l'Alt Andaraj d'Almeria i les Alpujarras granadines), però també els almerienses que van emigrar cap a Catalunya 30 anys enrera. El motor de creixement va ser, en un primer moment, l'autoexplotació familiar, fet que explica una taxa d'analfabetisme funcional del voltant d'un 50 per cent. El municipi ha viscut transformacions socials, demogràfiques i econòmiques accelerades que han provocat una constant reestructuració del territori.

A principis dels anys 90, a les comarques d'Almeria, es va produir un fort creixement de la superfície cultivable i de la producció, que requeria una nova aportació demogràfica i inversions per tal d'intentar frenar la salinització de les aigües i treure més profit a unes terres pobres i hiperexplotades. Les empreses familiars van augmentar llavors les seves dimensions i van aparèixer noves explotacions.

La necessitat de mà d'obra abundant va provocar l'arribada d'immigrants estrangers, sobretot del Marroc i, en menor mesura, de l'Àfrica negra. L'any 2000, es calculava que hi havia uns 30.000 magribins a tota la província, una tercera part dels quals estaven al Camp de Dalías.

Al febrer, la població total d'El Ejido rondava els 54.000 habitants, dels quals 4695 (el 8 per cent) eren immigrants estrangers empadronats. D'aquests, 3473 eren marroquins. Resulta difícil comptabilitzar els immigrants indocumentats, però es calcula que representarien més del 70 per cent dels treballadors d'altres països, és a dir, unes 8.000 persones. Per tant, s'estima que el 13 per cent de la població eren immigrants procedents d'altres països. En el moment de produir-se els disturbis, El Ejido era, en definitiva, la localitat més poblada d'Almeria, després de la capital, i representava la renda familiar més alta d'Andalusia.

En el context d'un sistema de producció que necessita puntualment, en els moments de màxima activitat, incrementar la mà d'obra disponible, la legislació laboral pels treballadors estrangers, la pròpia llei d'estrangeria i l'absència d'inspeccions de treball als anys previs als disturbis, permetien la prolongació de la situació d'explotació dels immigrants i l'incompliment generalitzat del conveni del camp.

Des del punt de vista urbanístic, El Ejido està format per un petit nucli on es concentren els serveis i algunes vivendes, i una multitud dispersa d'explotacions agrícoles on, el febrer del 2000, vivien la majoria dels treballadors estrangers. Acostumaven a ser infravivendes sense llum, sense aigua corrent i sense serveis sanitaris, moltes d'elles cobertes amb els mateixos plàstics dels hivernacles, i sovint habitacles on els propietaris guardaven les eines i els pesticides, sense cap condició d'habitabilitat, a canvi d'una part del sou. Els estrangers, amb o sense documentació, trobaven serioses dificultats per llogar un habitatge al nucli urbà.

Però la segregació espacial s'estenia també a la negativa d'accés als espais públics, com molts bars, on o se'ls cobraven preus abusius o directament no se'ls permetia l'entrada.

Segregació espacial i condicions laborals extremes, unides a episodis repetits de segregació social, són elements bàsics per entendre què va passar a l'El Ejido els dies 6, 7 i 8 de febrer del 2000.

:: Actors

Població d'El Ejido de nacionalitat espanyola

- **Protagonistes o testimonis dels atacs:** En cap cas es pot parlar de *brot de racisme* o de *fets aïllats* en els que van intervenir *uns quants violents*. Els atacs contra immigrants magribins i les seves propietats tenien lloc als carrers o a llocs públics i concorreguts, així que eren contemplats per un nombre elevat de persones que, en el millor dels casos, mostrava indiferència. Van ser molts, alguns milers, els qui, d'una manera o altra, es van comprometre en algun tipus d'agressió. Segons l'associació de Mujeres Progresistas, la xifra podria apropar-se als 10.000, i el propi delegat del govern a Andalusia, José Torres Hurtado, va afirmar: "es va aixecar tot el poble, i als diferents nuclis que conformen la comarca del Ponent" (Martínez Veiga, 2001). Alguns veïns van promoure fins i tot una campanya de recollida de signatures per donar suport a l'alcalde d'El Ejido per la seva política i actuació arrel dels disturbis.
- **Persones que no van tenir res a veure amb els incidents:** No tenen protagonisme.

Població d'El Ejido d'origen estranger

- **Immigrants:** El febrer del 2000, hi havia a El Ejido un total de 4.695 immigrants estrangers empadronats, el que representava el 8 per cent de la població; d'aquests, 3.473 eren marroquins. És difícil comptabilitzar els immigrants indocumentats, però segons els càlculs podrien representar el 70 per cent dels treballadors estrangers, és a dir, unes 8.000 persones. Són indocumentats tant els que acaben d'arribar com les persones que, encara que resideixen des de fa anys a la zona, no han aconseguit regularitzar la seva situació o han caigut en la irregularitat per diverses circumstàncies.
- Segons un estudi d'Almería Acoge, UGT i CCOO, l'any 1998 El Ejido era el municipi amb més immigrants de la província; en concret, 5540, més del 30 per cent del total. Al contrari que altres localitats, la seva immigració era casi exclusivament marroquina i la de peó agrícola la seva única ocupació laboral. L'informe emfasitzava també que només el 25 per cent dels immigrants d'altres països residien al casc urbà, mentre que la gran majoria vivia dispersada al camp.

- **Consejo de la Migración Magribina de El Ejido i altres entitats que representen els immigrants estrangers:** És un òrgan de representació de treballadors immigrants procedents del Magrib, que es compon fonamentalment per treballadors marroquins, encara que també hi ha algun treballador de Tunísia. Es constitueix arran dels incidents i agrupa persones de tots els sectors, és a dir, comerciants, petits propietaris de bars, restaurants i locutoris, per una banda, i jornaleros o treballadors del camp per l'altra. Després dels incidents de febrer del 2000, es va associar amb la Coordinadora de Inmigrantes Subsaharianos de Roquetas de Mar, i més tard amb algunes associacions d'immigrants llatinoamericans incloses en la Coordinadora de Inmigrantes Latinoamericanos, també ubicades a Roquetas de Mar.
- **Asociación de Emigrantes Marroquíes en España (AEME),** el líder de la qual és Mustafá Ait-Korchi.
- **Plataforma d'Associacions d'Immigrants d'Almeria:** formada per diverses entitats.

Polítics

- **Administració local**

Alcalde d'El Ejido, Juan Enciso: Empresari hortofructícola i de transports; el febrer del 2000 comptava ja tres mandats al capdavant de l'alcaldia d'El Ejido, sota les sigles del Partit Popular (PP) i el control de 14 dels 25 regidors de la corporació. Està a favor d'endurir la llei d'estrangeria i proposa una solució policial al conflicte entre ciutadans espanyols i estrangers. En una ocasió va dir: "A les vuit del matí tots els immigrants són pocs. A les vuit de la tarda, sobren tots".

- **Administració autonòmica:** president de la Junta de Andalucía, Manuel Chaves (PSOE), entre d'altres.
- **Administració estatal (PP):** delegat del govern a Andalusia, José Torres Hurtado; subdelegat del govern a Andalusia, Fernando Hermoso; president del govern espanyol, José María Aznar; ministre de l'Interior, Jaime Mayor Oreja; ministre de Treball, Manuel Pimentel; ministre d'indústria i portaveu del govern, Josep Piqué, i Ministre d'Afers Estrangers, Abel Matutes, entre d'altres.
- **Altres províncies i autonomies:** president de Melilla, Mustafa Aberchan; delegat del govern a Melilla, Enrique Beaumud; Conseller de Treball i Assumptes Socials de Canàries, Marcial Morales; president de la Generalitat de Catalunya, Jordi Pujol (CiU), i altres polítics.

- **Altres polítics fora de l'administració:** secretari de Comunicació del PSOE, Alfredo Pérez Rubalcaba; secretari d'Economia del PSOE, Juan Manuel Echiagaray; presidenta del PP a Andalusia i candidata a la presidència de la Junta de Andalucía, Teófila Martínez; candidat del Partit Andalucista a la Junta de Andalucía, Pedro Pacheco; cap de llista de Convergència i Unió, Xavier Trias.

Forces de seguretat: Bombers i cossos de seguretat de l'estat (Policia local, nacional i Guàrdia Civil). Sindicat Unificat de Policia (SUP).

Mesa por la Integración Social de los Inmigrantes de Almeria

Foro Regional de la Inmigración: Reuneix la Consejería de Asuntos Sociales i a diferents agents socials andalusos.

Organitzacions empresarials: Mesa Hortofrutícola de Almeria (agrupa empresaris i sindicats); Associació d'Empresaris d'Almeria (Asempal); Coordinadora d'Organitzacions d'Agricultors i Ramaders d'Almeria; Confederació Espanyola d'Organitzacions Empresarials.

Sindicats: Comissions Obreres (CCOO); Unió General de Treballadors (UGT); Associació de Treballadors Immigrants Marroquins a Espanya (ATIME); Confederació General de Treballadors (CGT); CNT; USTEA; Unió Sindical Obrera (USO).

Organitzacions No Governamentals i altres entitats solidàries: Comissió Espanyola d'Ajuda al Refugiat (CEAR); Moviment Contra la Intolerància; Mujeres Progresistas; Almería Acoge; SOS Racisme; Asociación Libre de Abogados de Granada; Asociación Libre de Abogados de Madrid; Creu Roja Espanyola; Asociación Pro Drets Humans.

Grups d'extrema dreta: Plataforma España 2000 i Red Vértice, que podria ser que incitessin els atacs contra immigrants estrangers.

Altres actors amb influència en la societat:

- **Defensor del poble andalús,** José Chamizo.
- **Consell General del Poder Judicial.**
- **Fiscal General de l'Estat,** Jesús Cardenal.
- **Església:** Conferència Episcopal Espanyola; Bisbat d'Almeria.

- **Mitjans de comunicació.**

Unió Europea (UE): Comissió Europea i Parlament Europeu.

Marroc: representants del govern marroquí; sindicat Confederació Democràtica del Treball; Agència Oficial de Notícies Marroquí (MAP).

Nacions Unides: Alta Comissionada de Nacions Unides pels Drets Humans, Mary Robinson.

Un cop indicats els actors, el problema i el procés, el conflicte queda definit i les informacions que han aparegut a la premsa preparades per a l'anàlisi. Per tal de dur-ho a terme, abans és important explicar la part metodològica.

2. Explicació del corpus

Els primers atacs contra la població d'origen estranger es van produir, tal com hem vist, el 6 de febrer del 2000, però les primeres informacions no va aparèixer fins el dia 7. Durant les primeres setmanes, els diaris analitzats van fer un seguiment intensiu dels fets i del procés de negociació de la vaga convocada pels immigrants magribins per demanar seguretat i exigir els seus drets econòmics i socials. El goteig informatiu va persistir durant mesos i amb molta intensitat, com a mínim fins a final de mes, i després va continuar amb menys freqüència.

3. Objectius, hipòtesis i metodologia d'anàlisi

3.1 Objectius

Els objectius per a aquest capítol són els mateixos que para la resta de l'estudi, així que només els citarem breument:

1. Analitzar si la cobertura informativa reflecteix la complexitat del conflicte.
2. Estudiar si el discurs periodístic segueix o obvia les recomanacions del manual d'estil per a les minories ètniques.
3. Estudiar si el discurs de les informacions periodístiques reforça o afebleix postulats racistes, xenòfobs o discriminatoris.

D'acord amb els objectius, hem formulat unes hipòtesis a propòsit de la cobertura informativa del cas concret dels incidents d'El Ejido.

3.2 Hipòtesis

Hipòtesis 1. **A les informacions analitzades, els diaris qualifiquen els fets de racistes i es mostren contraris a les actituds tant violentes com discriminatòries.**

Hipòtesis 2. **A les informacions estudiades, el discurs simplifica i divideix a la població d'El Ejido en dos blocs uniformes contraposats amb tesis enfrontades.** Els ejidenses de nacionalitat espanyola apareixen com violents i els ejidenses de procedència magribina com víctimes. El discurs només reconeix com immigrant al que procedeix de fora d'Espanya.

Hipòtesi 3. **A les informacions analitzades, els diaris es mostren crítics amb l'actuació de les autoritats durant els incidents i en el procés de negociació de la vaga.**

Hipòtesi 4. **Les informacions analitzades ofereixen una visió reduccionista de l'immigrant estranger. Gairebé no tenen veu, són actors passius i en tot cas tenen un paper secundari com font d'informació.**

Hipòtesi 5. **A les informacions estudiades, la immigració es presenta sovint com a font de conflicte i poques vegades amb interessos coincidents amb els de la societat d'acollida.**

Hipòtesi 6. **A les informacions analitzades, els diari identifiquen l'absència de polítiques d'integració com a font del problema.** Els incidents eren previsibles i les diverses administracions no han actuat a temps per evitar-los.

3.3 Justificació de la mostra

D'acord amb els objectius del nostre estudi, vam decidir acotar l'anàlisi de la informació a la primera setmana, que engloba un cicle del conflicte, és a dir, des que explota la crisi fins que s'arriba al primer acord després de la negociació entre polítics, sindicats, empresaris i col·lectius d'immigrants afectats. Entre tots els textos publicats, vam descartar el gènere d'opinió (columnes, articles d'opinió, editorials...) i ens vam quedar amb la resta com a mostra. Finalment, el nombre de peces que tenim per realitzar l'informe és de 38 pel diari *Avui*, 59 d'*El País*, 46 d'*El Periódico* i 39 per *La Vanguardia*.

3.4 Metodologia d'anàlisi

Per tal de recollir les dades que ens interessin de cada informació amb l'objectiu de verificar les hipòtesis, hem utilitzat la fitxa que incloem a continuació.

En primer lloc, hem recollit les dades identificatives i de titulació de la informació.

Publicació	
Data	00/00/00
Secció	
Autor	

Avantítol	
TÍTOL	
Subtítol	
Paraigües	

Després ens hem preocupat de veure com estan descrits els actors i de quina manera són presentats, si la valoració de la presentació o la descripció és positiva o negativa, alhora que ens hem fixat en quines accions realitzen a la informació.

ACTORS
Quins són els actors que es presenten? Com s'identifica la població d'origen espanyol i de procedència estrangera?

ACTORS		
[Principals]		
ACTOR	DESCRIPCIÓ/PRESENTACIÓ	VALORACIÓ
Actor 1	Descripció/presentació 1	Valoració 1
[Secundaris]		
ACTOR	DESCRIPCIÓ/PRESENTACIÓ	VALORACIÓ
Actor 1	Descripció/presentació 1	Valoració 1
Es tendeix a la generalització o es personifiquen declaracions i actituds?		
Manquen actors necessaris per l'explicació del conflicte?		
Quines accions s'adjudiquen als diferents actors? Com es descriuen i qualifiquen els fets?		
ACTOR	ACCIONS	
Actor 1	Descripció/presentació 1	
Actor 2	Descripció/presentació 2	
De qui són les declaracions que reproduceix el diari? Es dóna veu als immigrants magribins? Quina és l'aportació de les declaracions en el conflicte?		
ACTOR	ACTOR 1	
APORTACIÓ	Aportació 1	
DECLARACIÓ	Verb introducció 1: Declaració 1:	

A continuació, analitzem quin és el problema que identifiquen les informacions i com s'explica.

PROBLEMA		
Com s'identifica el problema a l'article? Quina és la causa?		
[Gènesi] Gènesi1		
[Conflicte] Conflicte 1		
Quines tesis es presenten? Com s'expliquen les tesis dels diferents actors?		
ACTOR	TESIS	
Actor 1	[Forma d'explicació] Tesis 1 [Forma d'explicació] Tesis 2 [Forma d'explicació] Tesis 3	Contextualització:
Què s'explica de la situació personal dels immigrants externs?		

I finalment veiem quins són els fets noticiables que identifiquen les informacions i les fonts que s'utilitzen per la cobertura.

PROCÉS
Quines fonts fa servir el diari en la cobertura del conflicte?
- Font 1 - Font 2 - Font 3
Quin és el tema central de la informació?
S'introdueix suficient informació de context des del principi? S'explica la gènesi del conflicte?
S'incideix en l'enfrontament entre la societat d'origen dels immigrants estrangers i la d'acollida?

De fet, les preguntes es corresponen amb les hipòtesis que hem formulat, tal com veiem al següent quadre:

Hipòtesis	Preguntes
1. A les informacions analitzades, els diaris qualifiquen els fets de racistes i es mostren contraris a les actituds tant violentes com discriminatòries.	1.1 Com es descriuen i qualifiquen els fets? 1.2 Quines tesis es presenten?
2. A les informacions estudiades, el discurs simplifica i divideix a la població d'El Ejido en dos blocs uniformes contraposats amb tesis enfrontades. Els ejidenses de nacionalitat espanyola apareixen com a violents i els ejidenses de procedència magribina com a víctimes. El discurs només reconeix com a immigrant al que procedeix de fora d'Espanya.	2.1 Com s'identifica la població d'origen espanyol i la de procedència estrangera? 2.2 Es tendeix cap a la generalització o es personifiquen declaracions i actituds? 2.3 Quines accions s'adjudiquen als uns i els altres?
3. A les informacions analitzades, els diaris es mostren crítics amb l'actuació de les autoritats durant els incidents i en el procés de negociació de la vaga.	3.1 Quines accions s'adjudiquen a les autoritats? 3.2 Quines tesis es presenten?

4. Les informacions analitzades ofereixen una visió reduccionista de l'immigrant estranger. Gairebé tenen veu, són actors passius i en tot cas tenen un paper secundari com font d'informació.	4.1 Quines fonts d'informació s'utilitzen? Es dona veu als immigrants magribins? 4.2 Com s'expliquen les tesis dels actors? A tots se'ls dona el mateix espai? 4.3 Què s'explica de la situació personal dels immigrants externs? 4.4 Quin és el tema de la informació?
5. A les informacions estudiades, la immigració es presenta sovint com a font de conflicte i poques vegades amb interessos coincidents amb els de la societat d'acollida.	5.1 Quin és el tema central de la informació? 5.2 S'incideix en l'enfrontament entre la societat d'origen de la immigració i la d'acollida?
6. A les informacions analitzades, els diari identifiquen l'absència de polítiques d'integració com a font del problema. Els incidents eren previsibles i les diverses administracions no han actuat a temps per evitar-los.	6.1 Quina és la causa del problema? 6.2 Qui ho diu? 6.3 Com ho diu?

4. Resultats

4.1 Hipòtesis 1. **En les informacions analitzades, els diaris qualifiquen els fets de racistes i es mostren contraris a les actituds tant violentes com discriminatòries.**

Els quatre diaris coincideixen en qualificar els atacs contra immigrants magribins de racistes i prenen partit per ells.

4.1.1 *El País*

"Barbarie racista", "brutalidad xenófoba", "la más grave reacción vandálica de acoso y hostigamiento registrada contra inmigrantes" o "la oleada de vandalismo racista sin precedentes", són algunes de les expressions que *El País* utilitza (7.02.2000) per a referir-se als episodis de violència contra immigrants estrangers que per aquestes dates sacsejaven el municipi d'El Ejido. "El Ejido ya ha sido escenario de otros graves incidentes de tinte racista, pero ninguno tan grave como el de ayer", pot llegir-se en portada. A l'encapçalament de la pàgina, apareix el paraigües "Brote xenófobo en Almería", que el dia 11 es transforma en "Conflicto racista en El Ejido", per finalment convertir-se en "Conflicto racial en El Ejido" (13 y 14.02.2000). El 8 de febrer, es parla fins i tot de "la mayor oleada de violencia xenófoba ocurrida en España".

Segons es desprèn de la lectura d'*El País*, els fets que van succeir el febrer del 2000 a El Ejido van ser un brot de racisme, desencadenat a partir de l'assassinat de la jove Encarnación López, però producte en definitiva d'un odi latent que ja abans s'havia manifestat a la zona, encara que en menor intensitat. En aquesta ocasió, la tensió va esclatar i va donar lloc a demostracions de violència vandàlica, ja no només contra les persones de nacionalitat estrangera i els seus bens, sinó també contra polítics, mitjans de comunicació i entitats socials. Així doncs, les persones que d'un mode o altre van participar als atacs, apareixen descrits com a "manifestantes descontrolados y sin rumbo" que mantenen "actitud provocadora" (7.02.2000), per exemple, i les seves gestes s'expliquen a partir de l'"enajenación colectiva" (8.02.2000).

A les informacions estudiades, es descriu amb tot luxe de detalls els enfrontaments, les armes que van utilitzar els agressors i les conseqüències més immediates. En ocasions, fins i tot es recorre a alguna declaració i es dota d'un cert dramatisme el discurs:

“Por la noche, adolescentes armados con barras de hierro, se aplicaron a fondo con las ventanas traseras del restaurante Assalam. Les protege la oscuridad y el consentimiento de cientos de personas que se apelotonan en las calles de El Ejido desde las 22.00. Dos cuarentones observan la escena.

- ‘¿Qué te parece?’, interpela uno.
- ‘Poco’, replica el otro”. (7.02.2000)

Pot observar-se, igualment, l'èmfasi que posa el diari en destacar les tesis de les persones que condemnen els fets per racistes: la UE, l'administració marroquina, representants de partits polítics i sindicats, i organitzacions civils, entre d'altres.

Per altra banda, quan apareixen opinions contràries a considerar els fets racistes, aquestes solen ser ridiculitzades o posades en evidència. Veiem alguns exemples:

“'En Almería no hay racismo', dijo al Senado el subdelegado

'No hay racismo ni xenofobia en Almería, lo que se ha hecho a veces es magnificar hechos como los sucedidos en Níjar, aunque sí ha habido hechos graves, pero no tan exagerados como se han difundido'. El subdelegado del Gobierno, Fernando Hermoso, intentó tranquilizar a los senadores miembros de la Ponencia de Estudio sobre la Intolerancia y las Nuevas Formas de Marginación y Esclavitud que visitaron Almería los pasados 18 y 19 de noviembre. La realidad, sin embargo, se encargó de desmentirle.” (8.02.2000)

En aquest cas, l'opinió del subdelegat és desacreditada per l'evidència dels fets, però en altres ocasions les declaracions deixen en ridícul les persones que les pronuncien.

“(…) Antonio Martín Domínguez, ex comisario jefe de la policía de El Ejido y actual encargado de Protección Ciudadana, la mayoría parece no comprender.

‘El problema’, dice Antonio Martín, ‘está en la falta de integración de los inmigrantes por los hábitos tan especiales que tienen. No es que sean mala gente, en absoluto, los hay muy buenos y trabajadores, pero, claro, hay que comprender que provoquen el rechazo de la gente. Eso no es racismo. Es un rechazo en cierta manera lógico’. (...) Cita ejemplos de las quejas más frecuentes del vecindario: los magrebíes no guardan cola en los establecimientos; manosean los alimentos de los estantes; orinan en la calle ‘incluso delante de las chicas jóvenes’; no ceden el asiento a las ancianas o las embarazadas; se hacinan en los pisos de alquiler; alborotan a las cuatro de la mañana, al levantarse en tropel para acudir al invernadero; no limpian la casa; se lavan poco, rezan con cánticos a horas extrañas... También se han oído quejas porque andan tres o cuatro cogidos de la mano, ocupan toda la acera e impiden el paso a los de atrás; o ‘son impertinentes’, ‘agresivos’, ‘chulos’ o ‘no saben beber, se exaltan en seguida y por eso no se les aceptan en los bares’.” (13.02.2000)

En la mateixa línia, trobem el següent paràgraf:

“Tras los terribles sucesos de las últimas semanas, la palabra ‘racismo’ es la única que no se puede pronunciar en El Ejido sin levantar iras y desencadenar insultos. Nadie es racista en esta tierra. Empresarios, sindicalistas, políticos, comerciantes, vecinos, autoridades, trabajadores... coinciden en esa apreciación. Y la prueba, alegan, es que los ejidenses aceptan a los ‘marroquíes buenos’. Sólo rechazan a los ‘ilegales, recién llegados’, de quienes se sienten víctimas. Unos y otros atribuyen su molesta presencia al Gobierno, a las ONG, a la permisividad de las fronteras españolas en el Norte de África, a una mano de obra a todas luces excedente: a quien sea que haya creado un problema en el que no han tenido nada que ver. Esta es la gran mentira de El Ejido.” (13.02.2000)

La por als immigrants magribins pel fet que és diferent es presenta com irracional i pròpia de societats amb poca cultura:

“No obstante, y a pesar de la falta de motivos tangibles, mucha gente se siente víctima indefensa de una invasión de delincuentes que acaban de cruzar en masa el Estrecho para adueñarse de sus propiedades, ensuciar sus calles y molestar a sus mujeres. Juan, un trabajador autónomo que vive en una modesta barriada de las afueras, dice que aún no ha conseguido calmarse después de que ‘un moro’ pretendiera ‘violar’ a su hija de 15 años el martes pasado, en pleno día.

- ¿Qué ocurrió?
- La estuvo siguiendo por varias calles. Cuando ella aminoraba el paso, él también. La pobre llegó a casa temblando. Yo no he dormido desde entonces.
- ¿Le hizo algo?
- No, pero podía haberlo hecho. Mi hija no vuelve a salir sola a la calle. Nuestras mujeres están muy asustadas. Algo tendremos que hacer.

En El Ejido, una población con una tasa de analfabetismo funcional del 54% - según un informe de la Universidad de Sevilla -, la defensa calderoniana de la honra femenina ha cobrado vigencia.” (13.02.2000)

4.1.2 La Vanguardia

Els atacs perpetrats contra població immigrant estrangera per part d'ejidenses de nacionalitat espanyola responen a un "violento brote racista en Almería", "un estallido xenófobo" (7.02.2000), o "el peor estallido racista de la historia de España" (13.02.2000). Malgrat aquesta afirmació, *La Vanguardia* introdueix uns certs matisos: “El asesinato el sábado en un mercadillo de Encarnación López Valverde, de 26 años, a manos de un joven magribí con trastornos mentales ha hecho estallar graves disturbios, en su mayoría de tinte racista o xenófobo, en este municipio almeriense.” (7.02.2000)

Lluny de voler justificar les agressions al col·lectiu magribí, algunes de les informacions sí confereixen certa lògica a la reacció dels grups violents.

“Una imagen habitual de El Ejido son las bombonas de butano en la calle. Pero, eso sí, atadas a la reja de la ventana con una cadena. Causa evidente de ese comportamiento: los inmigrantes las roban. Conclusión de los vecinos: ‘Los moros son todos unos chorizos y, tarde o temprano, te la juegan’. La realidad, como suele ocurrir, es bastante más compleja. Los inmigrantes roban las bombonas, es cierto, porque carecen de documentación y de viviendas con instalaciones adecuadas. Por eso el distribuidor de butano se niega a hacerles el preceptivo contrato. Y por eso no les queda más remedio que robarlas si quieren tener agua caliente.

Las bombonas, como otros pequeños detalles cotidianos del Poniente almeriense, ilustran algunas de las situaciones que han llevado al brote de xenofobia que asuela El Ejido. Lo ocurrido estos días sólo puede explicarse a partir de la existencia de un profundo sentimiento de desprecio al extranjero y de un malestar muy extendido por los continuos robos y agresiones atribuidos al colectivo magribí. Tres muertes en 15 días en la barriada de Santa María del Águila son muchas muertes para una población que se siente abandonada por las autoridades.” (9.02.2000)

Al paràgraf anterior, el diari estableix una relació entre immigració irregular i delinqüència, de manera que en certa mesura fa comprensible el “malestar muy extendido”, encara que els espanyols culpen els polítics. Tanmateix, la informació no aporta una explicació de les raons que impedeixen els immigrants tenir papers.

Les informacions analitzades presenten el conflicte de fons, però en almenys en una informació se simplifica i s'estableix una relació més directa entre l'assassinat d'Encarnación López i els incidents: "Volviendo al origen de todo: el joven autor del asesinato de la joven lo confesó todo en comisaría." (8.02.2000)

Es destaquen les tesis de persones i institucions que condemnen els fets per racistes, i les opinions contraries queden en entredit:

“La frase

Sucios e indecorosos

‘En El Ejido se dan dos formas de vida entre los españoles y los marroquíes. Hay una serie de marroquíes que rozan la delincuencia, que hacen pequeños robos, hurtos, son un poco sucios en su forma de vida, y un poco indecorosos ante la sociedad española que le rodea, y no todos, sino algunos de ellos.’

Jesús Torres Hurtado

Delegado del Gobierno en Andalucía” (9/02/2000)

També es interessant destacar una informació que apareix el dia 11 de febrer, al costat d'una notícia sobre la vaga als hivernacles.

"Un marinero magribí salva a un español"

'No todos los magrebíes somos iguales. Si alguno es capaz de matar a una española, otro es capaz de salvar una vida. Espero que las cosas se equilibren'. Estas palabras fueron manifestadas ayer por Mohamed Del Morabet – en la foto -, tripulante del pesquero 'Nuevo Levante' que por la mañana se hundió en el puerto de Barcelona, después de chocar contra una zona en obras del Moll Adossat. Morabet, de origen magribí, se lanzó al agua para rescatar a un compañero español que había caído al mar. Su acción sirvió para que éste sobreviviera." (11.02.2000)

La peça mostra una imatge positiva dels immigrants magribins, però de la manera que ho fa contribueix a fomentar la idea que l'immigrant solidari és un cas excepcional.

4.1.3 El Periódico

A les informacions analitzades, el diari tendeix a demostrar que el racisme és un sentiment present a El Ejido amb anterioritat als fets de febrer del 2000. Ho veiem al paraigües que encapçala les pàgines durant tota la setmana, "Nou brot xenòfob", o en frases com ara "La violència racista es desferma a El Ejido" (7.02.2000). A més a més, com element de context es destaca la següent informació:

"Moblització racista"

Veïns d'una barriada d'El Ejido van recollir el 1990 firmes per a l'expulsió dels mil nord-africans que treballaven en aquell moment als hivernacles." (7.02.2000)

L'acusació de racisme queda reforçada amb la menció a grups d'ideologia nazi que, segons s'explica, podrien haver participat als incidents: "Bandes de vàndals segueixen practicant la 'caça del moro', que ja ha atret organitzacions nazis." (8.02.2000)

Els espanyols que protagonitzen les agressions són "els incontrolats" (7.02.2000) i tenen una actitud molt agressiva que és descrita amb tot detall:

"Un company exaltat va afegir: 'A veure si la Guàrdia Civil ens dona l'ordre de treure les escopetes o el que tinguem, perquè crec que vénen al voltant de 500 moros d'allà dalt. Anirem a casa a preparar-nos pel que pugui passar'.

Hi va haver veïns que van optar per treure-li la pols a les escopetes i penjar-se-les a l'espatlla per sortir al carrer. Durant la batalla que va tenir lloc al barri de Santa María del Águila, i també a Las Norias de Daza, molts van mostrar ganivets, pals, barres de ferro, cadenats i falçs. Altres portaven pistoles a les guanteres del cotxe." (7.02.2000)

El Periódico destaca les tesis que condemnen els fets per ser racistes i, quan dona veu als protagonistes dels actes vandàlics, les seves opinions apareixen sovint d'un mode grotesc, junt a la descripció d'actituds violentes:

"'No som racistes. N'estem farts que es produeixen actes violents i morts d'innocents. Sabíem des de fa temps que això explotaria qualsevol dia i ja ha explotat', afirmava un pagès que mostrava una gran porra sota una jaqueta." (7/02/2000)

D'altra banda, el diari menciona l'augment de l'arribada d'immigrants i els trets característiques i diferencials de les dues comunitats com uns factors que, comprensiblement, poden acabar provocant situacions com les viscudes a El Ejido:

"Imaginem-nos que en els últims cinc o 10 anys s'hagués produït a escala espanyola una allau com la del Ponent d'Almeria. Com s'ho faria un país amb un 20% d'immigrants – més de set milions de persones—, arribats en un lapse de temps tan curt? Quin grau de maduresa social i política, quin nivell de desenvolupament de les infraestructures socials i quina cultura cívica caldria per absorbir un xoc d'aquesta magnitud? Aquest fenomen incorpora trets relatius a la conformació sociocultural, tant dels autòctons com dels immigrants, que dificulta el compromís de la integració." (13.02.2000)

4.1.4 Avui

Els atacs perpetrats per població de l'Ejido de nacionalitat espanyola són considerats "agressions xenòfobes" (8.02.2000) o "alдарulls racistes" (9.02.2000), en la línia d'altres molts abusos anteriors contra la població nordafricana. Així, el diari publica una informació sobre denúncies rebudes per l'ONG SOS Racisme als tres anys previs als incidents:

"El brot de racisme que s'ha desfermat a El Ejido aquesta setmana no ha estat, en absolut, un fet aïllat en la pròspera zona agrícola d'Almeria que ha crescut amb l'aportació bàsica de la mà d'obra immigrant.

Els informes de denúncies rebudes per SOS Racisme els últims tres anys detecten una gran varietat de discriminacions cap als estrangers a El Ejido, Roquetas i La Mojonera, des dels insults i l'expulsió de locals públics, fins a agressions policials, cobrament de preus més cars i un ampli cas d'abusos en qüestions d'habitatge (...). " (10.02.2000)

La descripció de la situació en la qual viuen els immigrants magribins a El Ejido serveix per donar suport a la hipòtesi: "Mantenen els magribins en condicions infrahumanes però no

volen sentir parlar de racisme" (13.02.2000). A més a més, es destaquen les tesis de les persones que condemnen els fets per racistes.

A les informacions, es relacionen els incidents amb l'activitat de grups d'ideologia neonazi, de manera que la consideració dels fets com racistes guanya força:

"Crides xenòfobes a Internet

El conflicte d'El Ejido ja ha arribat a Internet. Una pàgina web de grups neonazis – Plataforma España 2000 i Red Vértice – feia ahir una crida a lluitar contra els immigrants i animava els seus simpatitzants a participar en les manifestacions convocades a la població d'Almeria amb consignes com ara 'esperem que aquesta tarda Almeria recordi l'Ulster. Bona lluita." (8.02.2000).

La descripció del conflicte recorre a elements que destaquen l'enfrontament – "El Ejido segueix en guerra" (8.02.2000) – i s'expliquen els fets violents amb detall, com ara: "Centenars de persones van agredir un centenar d'immigrants, als quals van apedregar i perseguir amb pals i barres metàl·liques." (7.02.2000)

4.1.5 Conclusions

En les informacions que hem estudiat, els quatre diaris coincideixen en qualificar els fets de racistes i parlen d'un odi latent a la zona. Es posen a favor de les persones agredides i es descriu amb detall la brutalitat dels atacs. S'aprecia l'èmfasi dels diaris per destacar les opinions dels qui condemnen els fets per considerar-los xenòfobs, i sovint es desacredita i ridiculitza les persones que, d'alguna manera, justifiquen els incidents, o es neguen a qualificar-los de racistes.

La Vanguardia mostra la relació que existeix entre la falta de documentació per als immigrants magribins, la comissió de delictes i, en última instància, les actituds racistes. *El Periódico* presenta les dificultats per assolir la integració de dues comunitats amb trets diferencials característics en qualsevol regió. *L'Avui* és el que adopta una postura menys contundent, encara que també és crític.

4.2. Hipòtesis 2. A les informacions estudiades, el discurs simplifica i divideix a la població d'El Ejido en dos blocs uniformes contraposats amb tesis enfrontades. Els ejidenses de nacionalitat espanyola apareixen com a violents i els ejidenses de procedència

magribina com a víctimes. El discurs només reconeix com a immigrant al que procedeix de fora d'Espanya.

Els diaris comencen a identificar els magribins com a membres del veïnat, i la condició d'immigrant està reservada per a les persones de procedència estrangera. En general, es dibuixen dos blocs de població amb rols definits.

4.2.1 El País

A les informacions analitzades conviuen dues maneres de classificar la població d'El Ejido. Per una banda, es presenten veïns de nacionalitat espanyola i estrangers com dos col·lectius separats, "dos comunidades" (7.02.2000). Els espanyols sovint apareixen com "vecinos de El Ejido", mentre que els immigrants magribins són "los inmigrantes", "los extranjeros", i en alguna ocasió "árabes" (7.02.2000).

El discurs simplifica i el terme "inmigrante" només s'utilitza per referir-se als ciutadans estrangers, quan la realitat és que El Ejido és un municipi de recent creació que es va poblar amb l'arribada d'immigrants procedents d'altres zones de l'estat espanyol: "Los altercados se producen tras años de incidentes entre inmigrantes y población nacida en la zona almeriense", (7.02.2000); "inmigrantes y vecinos nacidos en El Ejido" (7.02.2000).

Tanmateix, les cites anteriors ens mostren la segona manera de classificar la població d'El Ejido que comentàvem. És a dir, s'aprecia una tendència a incloure els immigrants dins el veïnat, que es veu quan s'identifica la població de nacionalitat espanyola com a "vecinos nacidos en El Ejido".

En poques ocasions es dóna compte dels espanyols que van romandre aliens als atacs, presentats com a casos anecdòtics o, en qualsevol cas, sense importància en els fets:

"Sobre un jirón de sábana un mensaje nítido encabeza la marcha: 'Por la paz y la dignidad'.

Decenas de lugareños observan la escena desde balcones y aceras. Una señora les ofrece agua, un gesto humanitario casi excepcional estos días." (8.02.2000)

"El pasado domingo, un grupo de ejidenses lo acorralaron y golpearon cuando salía de la localidad en dirección a Jaén para asistir al funeral de su padre. Un vecino del pueblo le ayudó a escapar de los exaltados que lo acosaban y le refugió en una casa. Hermoso confesó que, durante un momento, llegó a pensar que esa noche en su casa habría otro cadáver." (9.02.2000)

"No toda la gente – se calculan varios millares – que pasó parte de la noche en la calle participó en los ataques vandálicos, pero lo cierto es que tampoco intentaron impedir los ataques del medio centenar de exaltados. Y alguno que lo intentó fue callado a voces." (7.02.2000)

"En cualquier caso, el halo de aparente tranquilidad permitió que algunos magrebíes comenzaran ayer a pasear por las calles del centro de El Ejido y que en la barriada de Las Norias, al igual que el día anterior, sendos grupos de inmigrantes magrebíes y de almerienses - un total de 300 personas – se fundieran en un emotivo abrazo y se manifestaron juntos por las calles gritando '¡Queremos paz!'." (9/02/2000)

Es constata l'existència de diversos blocs entre els immigrants magribins que van participar en la negociació per a posar fi a la vaga. La posició de Mustafà Ait-Korchi, líder de l'Asociación de Emigrantes Marroquíes en España (AEME) es presenta com radical i poc representativa dels interessos dels vaguistes:

"Mal empezó la reunión. Mustafá Ait-Korchi, representante de la Asociación de Emigrantes Marroquíes de España (AEME) y portavoz de los piquetes de huelga, marcó su entrada en la sede empresarial con una frase de mal augurio: 'Las personas que están aquí sentadas no son suficientemente representativas'." (12.02.2000)

"Los inmigrantes llegaron a la segunda reunión en la sede de los empresarios almerienses (Asempal) con un documento con sus exigencias y sin la persona que el viernes se convirtió en el principal obstáculo para el acuerdo: Mustafá Ait-Korchi, autodenominado representante de los huelguistas, quien fue apartado de las negociaciones por sus propios compatriotas, quienes le negaron toda representatividad del colectivo. Su ausencia dinamizó las discusiones." (13.02.2000)

4.2.2 La Vanguardia

Generalment, els termes utilitzats per denominar els immigrants estrangers, els caracteritzen com a ciutadans de segona categoria. Algunes denominacions desposseeixen els magribins de la condició de veïns. Per referir-se a la població de nacionalitat espanyola, el diari emprà termes com "autòctonos", "lugareños", "los vecinos del pueblo" (7.02.2000) o "los ejidenses" (13.02.2000). Els magribins, per contra, són "inmigrantes", "gente emigrada" o "población de extranjeros" (7.02.2000).

Gairebé sempre, s'utilitza la paraula "inmigrante" per referir-se a les persones de nacionalitat estrangera, encara que almenys en una informació s'equipara el fenomen migratori des d'altres països amb el que prové de la resta de l'estat:

"Tal pujanza ha ido acompañada de un fuerte movimiento inmigratorio que se ha nutrido de las comarcas limítrofes más pobres: el Alto Andaraj almeriense y las Alpujarras granadina. Pero también del retorno de almerienses que emigraron a Cataluña 30 años atrás.

También han llegado los inmigrantes extranjeros: de Marruecos y, en menor medida, del África Negra." (8.02.2000)

Immigrants estrangers i veïns de nacionalitat espanyola es presenten com dos blocs enfrontats. Els uns són protagonistes dels atacs, els altres víctimes. En ocasions, es tendeix a la simplificació i es generalitza: "El pueblo de El Ejido se volcó ayer a la calle con palos y objetos contundentes..." (7.02.2000). Com a mínim, en una informació es fa referència als veïns espanyols que no van voler participar als atacs, que són presentats com casos excepcionals:

"Mientras, los dirigentes de las asociaciones de vecinos intentaban ayer introducir algo de cordura entre sus vecinos. 'Los que se están moviendo son simplemente una minoría'. Era el último resquicio de sentido común que quedaba en una zona de a que se había adueñado el caos durante más de 48 horas." (8/02/2000)

Els immigrants magribins apareixen normalment com a víctimes, atemorits per les agressions, però també se'ls atribueix certs episodis de violència en resposta als atacs patits: "(...) unos 300 inmigrantes marroquíes tiraban piedras a los vehículos que cruzaban la avenida." (7.02.2000). Pel que fa a les condicions de vida, es parla de situacions de marginació i exclusió per a tot el col·lectiu: "Ser inmigrante legal o ilegal no marca mucho la diferencia." (13.02.2000).

No obstant, en una informació es constata l'existència de diferents actituds entre els uns i els altres:

[Los inmigrantes] "Hacen lo que haría cualquiera. Bajar al pueblo y tratar de divertirse un rato. Y en un colectivo tan grande, alrededor de 20.000 en la comarca, hay gente para todo. También en el pueblo hay gente para todo, incluso hay quienes se molestan por la simple presencia de un grupo de magrebíes. Otros se quejan de falta de civismo y todos de haber sufrido robos, violaciones, insultos... Por supuesto los magrebíes no son los únicos que cometen delitos. "A los nuestros no tenemos más remedio que tragárnoslos, pero a ellos por qué, argumentan en la zona." (13.02.2000)

Els jornalers en vaga són identificats com un grup heterogeni i s'hi incideix en els aspectes conflictius de la diversitat i l'aparent absència de líders, interpretades com a desorganització. A més, es fa una presentació negativa dels que protesten:

"No hay interlocutores y los pocos que se ven destacar inquietan por su radicalismo."

"Los responsables policiales creen que el movimiento nació de manera espontánea para defenderse de las agresiones surgidas el fin de semana. Luego, algunos compatriotas que tenían ascendencia por regentar establecimientos públicos (bares, carnicerías o bazares), los más veteranos y los integrantes de organizaciones minoritarias se han puesto al frente de la protesta, pero el movimiento sigue siendo básicamente anárquico."

"El movimiento huelguista muestra una evidente ausencia de líderes, algo que no se sabe si resulta más inquietante o tranquilizador para las autoridades, empeñadas en una política de desgaste." (11.02.2000)

4.2.3 El Periódico

Generalment, els termes utilitzats per a denominar els immigrants estrangers, els caracteritzen com a ciutadans de segona categoria. Algunes denominacions desposseeixen els magribins de la condició de veïns. Per referir-se a la població de nacionalitat espanyola, el diari emprà termes com "veïns" o "veïns del Ponent" (7.02.2000), mentre que els estrangers solen ser "magribins establerts a la zona", "nord-africans", "la comunitat musulmana" (7.02.2000), "marroquins" (11.02.2000).

A més, el terme "immigrant" només s'utilitza per fer referència a les persones de nacionalitat estrangera, amb molt comptades excepcions com la següent:

"La població d'El Ejido, un petit poblet de secà convertit de cop i volta en una bonica ciutat pròspera i cosmopolita, és una barreja molt rica de gent emprendora de diferent origen: nadius de la província d'Almeria i emigrants d'altres llocs d'Espanya i de l'Àfrica." (7.02.2000)

Els veïns de nacionalitat espanyola són fonamentalment protagonistes dels atacs, si bé almenys en una informació es fa referència a persones que no van voler participar en les agressions, però sense conferir-los protagonisme en el desenvolupament dels fets: "La crispació i la por dels veïns que intenten no involucrar-se en els disturbis va convertir la localitat en una ciutat fantasmagòrica." (8.02.2000).

Encara que els immigrants estrangers apareixen fonamentalment com a víctimes, el diari també informa de determinats moments de reacció violenta als atacs:

“A aquella mateixa hora, al Bulevar d'El Ejido, uns 300 marroquins tiraven pedres als vehicles que passaven per l'avinguda en protesta pels actes vandàlics contra les seves propietats provocats pels veïns del Poniente. El centre sanitari del Poniente va atendre durant tota la tarda veïns i immigrants de lesions de 'caràcter lleu' produïdes tant pels uns com pels altres.” (7.02.2000)

“Segons ha informat la policia, aquest últim incendi hauria pogut ser provocat per un grup d'immigrants.” (8.02.2000)

Pel que fa a les condicions de vida i treball dels immigrants magribins, en algunes informacions s'estableixen distincions entre els que tenen documentació i els que estan en situació irregular:

“El salari que percep un immigrant a El Ejido és d'unes 4.500 pessetes diàries, igual que el que cobren els treballadors nadius de la localitat i de la comarca del ponent d'Almeria, sempre que es compti amb la documentació en regla. Els sense papers no ho tenen tan bé. Treballen sense cap control i cobren en ocasions menys de la meitat que els seus compatriotes en situació regularitzada.

Actualment viuen a la ciutat uns 15.000 immigrants, i només n'hi ha uns 4.000 que disposen de permís de residència i de treball; la resta malviuen a barraques i *cortijos* abandonats sense llum ni aigua, on dormen amuntegats.” (8.02.2000)

“Entre els magribins d'El Ejido també hi ha classes, i els que habiten en aquesta misèria conformen l'escalafó més baix.” (9.02.2000)

Durant la vaga, es constata l'existència de diferents postures entre els immigrants magribins i es reconeix la representativitat de Mustafá Ait-Korxi com a líder dels vaguistes: “Ait-Korxi, casat amb una noia d'El Ejido, és el fundador de l'Associació d'Emigrants Marroquins a Espanya (AEME), i per la seva valentia s'ha convertit en el líder de la vaga general que ha paralitzat els camps del Ponent andalús.” (10.02.2000). La seva postura és considerada radical, les protestes negatives, i fins i tot s'introdueixen declaracions que reforcen aquesta idea: “L'actitud dels integrants dels piquets va provocar perplexitat entre els sindicalistes. José Luis Sánchez (CCOO) va definir la negociació com 'impossible' i va destacar l'excel·lent predisposició de la resta dels magribins'.” (12.02.2000).

4.2.4 Avui

A les informacions analitzades conviuen dues maneres de classificar la població d'El Ejido. D'una banda, preval la conformació de dos blocs separats entre la població de nacionalitat espanyola i els magribins, de manera que els primers són identificats com a "veïns" i els segons com a "immigrants". Tanmateix, s'aprecia l'èmfasi del diari per considerar també veïns els immigrants magribins, de manera que en ocasions s'utilitzen termes expressions com ara "els veïns de nacionalitat espanyola" (8.02.2000) i "els veïns magribins" (9.02.2000).

Per altra part, el terme "immigrant" s'utilitza només per identificar les persones de nacionalitat estrangera, mentre que els espanyols són considerats "població autòctona" (7.02.2000).

Es focalitza l'atenció en l'enfrontament entre població de nacionalitat espanyola i magribina. A banda de les declaracions d'ONG, polítics o sindicalistes, no es presenten els ejidenses espanyols que no van participar als atacs, i es tendeix a la generalització i la construcció de blocs de població: "Revolta veïnal a El Ejido contra els immigrants pels últims crims" (7.02.2000), "Durant tot el dia, els veïns de nacionalitat espanyola van tallar carreteres, van provocar incendis i van estendre el conflicte als afores de la població." (8.02.2000)

Només en un parell d'informacions es presenten veïns espanyols que van tenir certa actitud conciliadora durant i després dels incidents:

"Ahir a la nit el delegat del govern a Andalusia va demanar calma a la població. Hores abans ho havien fet els representants de les associacions de veïns de la pedania on vivia la noia assassinada divendres." (8.02.2000)

O aquest altre cas, on tanmateix es descriu la iniciativa de un grup de veïns espanyols per netejar la imatge del poble, més que per denunciar els atacs o intervenir positivament en ells:

"D'altra banda, més de 3.000 veïns van constituir ahir una plataforma ciutadana per retornar la imatge d'integració i solidaritat, amb la qual han conviscut els immigrants els últims deu anys. La plataforma té previst fer accions legals contra mitjans de comunicació per deteriorar la imatge de la població." (11.02.2000)

Per la seva part, els immigrants estrangers solen aparèixer com a víctimes, encara que en algunes informacions se'ls adjudica cerca responsabilitat en els incidents:

“El primer incendi, segons algunes fonts, hauria estat obra dels immigrants, en resposta al foc provocat pels veïns als altres dos indrets.”

“Sí que va admetre que l'actuació policial va ser difícil 'perquè hi havia molts energúmens' i que l'objectiu de les forces de seguretat va ser en tot moment dissuadir els dos col·lectius enfrontats per evitar actes violents.” (8.02.2000)

No s'incideix en les diferències dins del grup d'immigrants magribins, ni es qüestiona els seus representants.

4.2.5 Conclusions

A les informacions analitzades conviuen dues maneres de classificar la població d'El Ejido. Mentre que encara predomina la distinció entre les persones de nacionalitat espanyola i magribina, considerats veïns i immigrants respectivament, a *El País* i *l'Avui* s'aprecia l'èmfasi per identificar també els immigrants estrangers com a membres del veïnat.

D'altra banda, els diaris només consideren immigrants les persones d'origen estranger, i passen per alt el fet que a El Ejido viuen molts espanyols procedents d'altres zones d'Andalusia o de la resta de l'Estat. A més, amb l'excepció dels immigrants de l'Europa de l'Est que arriben a El Ejido per treballar a la collita durant la vaga, els diaris només parlen dels magribins, i no mencionen l'existència d'estrangers d'altres nacionalitats.

Les informacions analitzades tendeixen a presentar els espanyols com a violents i els estrangers com a víctimes, amb algunes excepcions. *El Periódico* és segurament el diari que menys incideix en la construcció de dos blocs de població, i el que introdueix més matisos.

4.3 Hipòtesis 3. A les informacions analitzades, els diaris es mostren crítics amb l'actuació de les autoritats durant els incidents i en el procés de negociació de la vaga.

Els quatre diaris es mostren crítics amb l'actuació policial durant els incidents, encara que *El País* i *El Periódico* ho fan d'una manera més explícita i contundent.

4.3.1 El País

El diari critica l'actuació policial durant els incidents i responsabilitza les autoritats dels errors comesos: "Sólo cambió la actitud de Interior, que al fin dio orden de capturar a los responsables" (8.02.2000). Es concedeix molt d'espai a les tesis contràries a la resposta de l'administració, fins i tot quan procedeixen del propi govern. Les declaracions d'alguns dels immigrants estrangers, víctimes dels atacs, també donen fe de la inadequada reacció de la policia: "Pero podría haber sido peor: 'Estaba dentro del local con otros seis marroquíes, rompieron la puerta y comenzaron a *matarnos* sin que la policía hiciera nada" (8.02.2000).

La figura de l'alcalde d'El Ejido queda en evidència, tant per la descripció dels fets que protagonitza i les seves declaracions, com per les paraules que altres persones, des de tots els sectors, li dediquen:

"El alcalde de El Ejido sigue pensando que el lugar adecuado de los inmigrantes son los humildes cortijos de los invernaderos: 'Así ahorrarán en transporte', dijo. Ahora ha rectificado: 'Tendrán autobuses para que vengan al cine'. El caso es tenerlos lejos. El secretario general del PP, Javier Arenas, ha reiterado el apoyo incondicional del partido al candidato ejidense." (13.02.2000)

"Enciso decidió no autorizar la manifestación vecinal del sábado, aunque sabía que era imparable. Según la oposición, el alcalde, más que detener la exaltación, le echó gasolina al permitir que la protesta se celebrara sin permiso, mientras la policía miraba hacia otro lado." (8.02.2000).

En la mateixa línia, el diari critica durant la negociació i després de la signatura de l'acord que posa temporalment fi a la vaga:

"El alcalde d'El Ejido, Juan Enciso (PP), rompió ayer el acto simbólico de unidad contra la ola de violencia vivida en esta localidad. Enciso no sólo faltó, por segunda vez, a la reunión de la Mesa por la Integración celebrada en la capital almeriense, sino que reclamó la reforma de la Ley de Extranjería y la repatriación de todos los *sin papeles*." (10.02.2000)

El diari, no només no dóna suport a les tesis de Josep Piqué sobre la necessitat, segons ell, de reformar la llei d'estrangeria, sinó que més aviat tracta de desautoritzar-la mostrant diferents opinions dins el seu propi partit, com ara la del ministre de l'Interior, o declaracions en contra que provenen d'altres sectors de la societat.

Entre les opinions que apareixen d'acord amb la idea de conveniència de reformar la llei d'estrangeria, trobem la de l'alcalde Enciso:

"Precisamente, el discurso contra los inmigrantes ha sido el principal valor electoral de este alcalde, que no duda en erigirse en la carne y la sangre de la frontera de la Unión Europea cuando se trata de hablar de frenar la entrada del foráneo: 'Estamos pensando en hacer un llamamiento tanto al Gobierno Civil (sic) como al propio Estado Central (sic) para que en tanto se cambian o no las leyes, que se incrementen las medidas de seguridad para intentar que estas personas que son portadoras de cuchillos y navajas puedan actuar lo menos posible. Este desastre de texto [la Ley de Extranjería] tendrá que ser modificado.'" (8.02.2000)

4.3.2 La Vanguardia

El diari introdueix una crítica tèbia a l'actuació de la policia, sempre relacionada amb una reacció inadequada i falta de previsió de les autoritats: "Fueron las primeras detenciones tras dos días de aparente pasividad del contingente policial" (8.02.2000); "Tres días después del inicio del conflicto, las administraciones – Gobierno, Junta y ayuntamientos – han reaccionado a lo ocurrido" (9.02.2000), i "El estallido de violencia de El Ejido ha cogido fuera de juego a las autoridades y a los dirigentes políticos, que ayer sortearon como pudieron su primer contacto con la provincia de Almería." (10.02.2000).

La figura de l'alcalde queda en entredit, en destacar-se en diverses informacions la seva falta de col·laboració en el procés de negociació de la vaga: "Juan Enciso, que mantiene actitudes xenófobas y que ha boicoteado todas las reuniones de la Mesa de Integración" (9.02.2000), i "con una única y sonada ausencia, la de José Luis Enciso, alcalde de El Ejido y hombre que no se ha distinguido precisamente por la corrección política en los últimos días" (9.02.2000). *La Vanguardia* li dedica qualificatius com ara "el explosivo alcalde" (11.02.2000) i publica declaracions en què ell mateix es desacredita.

També es suggereix la manca d'iniciativa de les autoritats per posar fi a la vaga:

"Los huelguistas, los empresarios y las autoridades viven de espaldas
Las autoridades esperan que el movimiento huelguista caiga como fruta madura por el desgaste de los trabajadores (...)

Nadie habla con los huelguistas. Las autoridades, convencidas de que los agricultores han cometido el error de mostrar a los inmigrantes la fuerza que pueden tener si actúan unidos, no quieren hacer lo mismo potenciando a alguno de sus líderes que han empezado a emerger. De ahí que pese a las llamadas a la integración y el diálogo, lo que hay es total incomunicación." (11.02.2000)

El diari no es posa a favor de modificar la llei d'estrangeria, com anuncia Josep Piqué durant el conflicte. De fet, suggereix un cert oportunisme del polític per introduir reformes anteriorment buscades:

"Al Gobierno nunca le ha gustado la ley de Derechos y Libertades de los Extranjeros en España y su Integración Social, más vulgarmente conocida como ley de Extranjería, y así lo ha hecho saber repetidamente. El portavoz del Gobierno reafirmó ayer la voluntad del Ejecutivo de reformarla y darle 'un contenido de sobra conocido por las enmiendas que introdujo el PP en el Senado'. Y cuanto antes mejor: 'Ojalá esta reforma estuviera aprobada para el verano', añadió el ministro portavoz." (12.02.2000)

4.3.3 El Periódico

A les informacions analitzades, es considera molt insuficient l'actitud de la policia durant els incidents:

"La timidesa exhibida per la policia durant les dues primeres jornades de disturbis racistes a El Ejido va convertir ahir la localitat d'Almeria en una ciutat on l'única llei la van imposar, una altra vegada, els veïns armats amb barres de ferro i pedres que van atacar els immigrants." (8.02.2000)

Es desacrediten les declaracions de les persones que defensen la reacció policial, en mostrar la debilitat del seu discurs:

"Hores abans, el delegat del Govern a Andalusia, José Torres Hurtado, havia intentat justificar l'actitud de la policia i havia assegurat que una intervenció més contundent hauria afegit llenya al foc. Però les imatges de televisió han demostrat que la passivitat dels agents va arribar a posar en perill la integritat d'alguns magribins, com una família a la qual van incendiar la vivenda ahir a la matinada. Els agents només es van decidir a evacuar les set persones que vivien al pis quan els agressors van abandonar el lloc." (8.02.2000)

Igualment, es concedeix molt d'espai a les tesis que acusen de deixadesa i passivitat la policia, i que en culpen el govern.

"El rebuig a la inhibició de la policia durant els incidents xenòfobs d'El Ejido va ser ahir unànime entre els partits polítics de l'oposició, sindicats, entitats d'immigrants i altres ONG, que van arribar a culpar el ministre de l'Interior, Jaime Mayor Oreja, de 'tolerar un intent de genocidi', al no protegir ni la integritat física ni els bens dels immigrants." (8.02.2000)

D'altra banda, també es destaquen les veus que acusen la policia de rebutjar les denúncies dels magribins:

"Els immigrants diuen que no els deixen denunciar
SOS Racisme acusa la policia d'El Ejido de posar traves als magribins" (10.02.2000)

El diari, a més a més, desqualifica l'alcalde per la seva manca de compromís durant les negociacions - "L'alcalde torna a ignorar la Taula per a la Integració i exigeix diners per als empresaris" (10.02.2000) – i la seva actuació durant els incidents, com ara les crítiques als sindicats i els mitjans de comunicació.

Es recullen les declaracions de Josep Piqué a favor de reformar la llei d'estrangeria, però no se'ls dona excessiva importància, a més que es constaten les opinions divergents en el propi govern.

"Piqué i Major discrepen sobre l'efecte de la llei d'estrangeria
El brot de xenofòbia d'El Ejido va posar ahir de manifest contradiccions en el si del Govern a l'hora de relacionar els fets amb l'aplicació de la llei d'estrangeria. El ministre portaveu de l'Executiu va airejar els incidents com una mostra de la necessitat de reformar la normativa actual, aprovada al desembre al Congrés amb els vots en contra del PP. Per contra, el ministre de l'Interior, Jaime Mayor Oreja, va considerar una 'irresponsabilitat' vincular el crim i les revoltes amb la normativa sobre immigració." (8.02.2000)

4.3.4 Avui

Com a tònica general, l'Avui aprova l'actuació de la policia en defensa de l'ordre durant els incidents, i només introdueix alguna crítica velada: "(...) això va obligar a intervenir amb contundència i per primera vegada les forces de l'ordre." (8.02.2000). Se li dona la importància justa a les veus que condemnin la passivitat policial.

Es constata l'actitud negativa de l'alcalde, a qui es qualifica de "polémico" (7.02.2000), però sense incidir massa. Les declaracions més conflictives cauen pel seu propi pes, com ara les que apareixen a l'entrevista que es publica el 9 de febrer.

Apareixen les tesis favorables a modificar la llei d'estrangeria, especialment de Josep Piqué, però contrarestades amb opinions en contra de polítics i sindicats. En general, es reflexa la

bona disposició de les diverses administracions per trobar una solució al conflicte: "Totes les administracions, per la integració" (10.02.2000).

4.3.5 Conclusions

A les informacions analitzades, *El País* i *El Periódico* realitzen una crítica contundent de l'actuació policial, atribuïda a la manca de previsió o a la lentitud de reacció de les autoritats. En el cas de *La Vanguardia* i *l'Avui*, la crítica és més suau. En cap cas es dona suport a la tesis de Josep Piqué sobre la conveniència de reformar la llei d'estrangeria i sovint es presenten tesis contràries a la reforma, fins i tot dins del mateix govern i del partit. L'alcalde d'El Ejido és una figura *non grata* per a tots els diaris, encara que *l'Avui* a penes incideix.

4.4 Hipòtesi 4. Les informacions analitzades reproduïxen una visió reduccionista de l'immigrant estranger. Gairebé no tenen veu, són actors passius i en tot cas tenen un paper secundari com a font d'informació.

Els quatre diaris tracten els immigrants estrangers com mà d'obra, sense aprofundir en altres dimensions de la seva personalitat. La població magribina té un paper secundari com a font d'informació.

4.4.1 El País

Durant els atacs, els immigrants magribins són actors passius i no acostumen a tenir veu. Quan intervenen, ho fan amb expressions més bé anecdòtiques que solen constatar el seu temor i donen un to dramàtic al relat dels fets:

"El Kaabir Sellaji, de 24 años, fue uno de los primeros norteafricanos en sufrir las iras de los ejidenses: 'Iba en el coche con un amigo. Cerca de Santa María del Águila nos atacaron 30 personas, tuvimos suerte de poder salir corriendo, pero me han quemado el coche'."

"Pero podría haber sido peor: 'Estaba dentro del local con otros seis marroquíes, rompieron la puerta y empezaron a *matarnos* sin que la policía hiciera nada. Cogí el extintor para hacer humo y que no me vieran, en esa confusión logramos escapar'. Toma un respiro y concluye: 'No sé cómo estoy hablando aquí y no estoy muerto'." (8.02.2000)

En el procés de negociació de la vaga, les informacions constaten l'existència de dos bàndols dins del col·lectiu d'immigrants magribins, però es simplifica en donar-los-hi veu. El sector més radical en les seves reivindicacions es concreta només en la persona de Mustafa Ait-Korchi. D'aquest, es reproduïxen les declaracions més polèmiques i les desqualificacions de les negociacions, sense parlar de les seves propostes:

"Mal empezó la reunión. Mustafá Ait-Korchi, representante de la Asociación de Emigrantes Marroquíes en España (AEME) y portavoz de los piquetes huelguistas, marcó su entrada en la sede empresarial con una frase de mal augurio: 'Las personas que están aquí sentadas no son suficientemente representativas'. Sus palabras iban dirigidas a los comisionados de los sindicatos mayoritarios, las organizaciones agrarias, los empresarios, los colectivos de inmigrantes marroquíes y de otras nacionalidades y las ONG sentados en la mesa." (12.02.2000)

"Mustafá Ait-Korchi, cuya obstinación en la negociación del preacuerdo, el jueves, casi hizo saltar la mesa, quiso participar en la reunión, pero fue apartado por un grupo de compatriotas suyos, que no quisieron que la capitalizara tras su actitud 'negativa' anterior. 'La mesa que ha firmado los acuerdos no es representativa, por lo que no son válidos. Ya veremos cómo en menos de un año estamos en las mismas', declaró, contrariado, Ait-Korchi". (14/02/2000)

L'altre sector dins els immigrants magribins apareix representat pels sindicats majoritaris i ATIME, que participen en la Mesa por la Integración. Tenen escassa o nul·la presència altres col·lectius d'immigrants estrangers, com ara el Consejo de la Migración Magribina, i les ONG. S'expliquen amb detall les reivindicacions de les persones en vaga, encara que es recorre molt poc a les cites directes, i es concedeix molt més espai a les declaracions d'empresaris i, sobretot, polítics.

El tractament dels immigrants estrangers a les informacions incideix en la seva importància en el teixit productiu d'El Ejido, i no tant en la seva vessant humana. De fet, la major part de les notes analitzades parlen de la necessitat de mà d'obra a la regió, les condicions laborals extremes i, més endavant, les pèrdues econòmiques a causa de la vaga.

"Con la iniciativa de huelga indefinida, los inmigrantes quieren demostrar, según dijo uno de sus portavoces, que son 'una fuerza productiva' para la comarca y hacer ver que no son unos delincuentes." (9.02.2000)

"La importante pujanza económica de El Ejido se debe a los invernaderos y, en gran parte, a los inmigrantes." (11.02.2000)

"Los agricultores locales han transformado una pedanía paupérrima en El Ejido de 13.000 hectáreas de hortalizas con beneficios de 312.000 millones anuales. (...) Fue un dinero rápido que multiplicó los cultivos hasta que la mano de obra nacional resultó insuficiente. La llegada masiva de inmigrantes resultó providencial. Sin ellos, pocos conciben la rapidez y espectacularidad del *milagro almeriense*. Desde hace más de una década, los empresarios agrícolas disponen de una legión de trabajadores que cada amanecer se apiña en plazas o cruces de caminos, pugnando por ser ellos los elegidos, sin más derecho que un salario pactado de palabra – igual al de los españoles – y la sumisión garantizada por la ausencia de contrato." (13.02.2000).

No obstant això, si que es denuncien situacions de discriminació social que viuen els immigrants estrangers, encara que, amb alguna excepció, no es parla gairebé mai de la voluntat d'integració dels magribins a la societat d'acollida, més enllà de la purament laboral:

"Cuando acaba la jornada los inmigrantes vuelven a los cortijos, que no son otra cosa que pequeñas casas, modestísimas, rodeadas por invernaderos y cerca de ningún sitio. Algunos las detestan, pero otros aprovechan que no pagan ni agua ni luz para ahorrar mientras dura su estancia en el extranjero. Según el modelo europeo, están lejos de considerarse un hogar. En muchos sitios, el agua gratuita proviene de acuíferos con los que se riegan las plantas, repletos de pesticidas y cada vez más salinizados." (12.02.2003)

4.4.2 La Vanguardia

Durant els enfrontaments, els immigrants estrangers no solen tenir veu. Quan intervenen, ho fan amb declaracions més bé anecdòtiques:

"Ismail, un joven marroquí que, junto a otros seis compañeros vive en el número 12 de la Rambla de Águila, todavía tiembla cuando recuerda el asalto de la noche del domingo: 'Llegaron en coches y entonces empezamos a correr y correr. Detrás oí unos gritos... ¡Pásame la pistola!' Ahora muestra su casa destrozada y el televisor reventado de un disparo". (8.02.2000)

Les informacions sobre la negociació de la vaga constaten la "incomunicació" entre els diversos sectors implicats en el conflicte laboral, i destaquen l'"evident ausència de líders"

entre els immigrants estrangers. En aquest sentit, es justifica d'alguna manera el fet que a penes es doni veu a la població d'origen magribí: "No hay interlocutores y los pocos que se ven destacar inquietan por su radicalismo" (11.02.2000). La postura radical apareix representada en la persona de Mustafá Ait-Korchi: "'O esto se arregla o tendremos que hacer las maletas', dijo ayer." (10.02.2000)

A més, quan es presenten les declaracions dels col·lectius d'immigrants magribins, es fa sovint amb imprecisió, sense identificar bé les fonts: "Otros muchos..."; "Todas las organizaciones sociales relacionadas con los inmigrantes..."; "(...) se podía oír ayer entre un grupo de inmigrantes concentrados frente al Ayuntamiento de El Ejido", etcètera. (9.02.2000). Els sindicats majoritaris i ATIME defensen els immigrants estrangers a la taula de negociació, però no apareixen com els seus portaveus, mentre que les ONG gairebé no hi són presents.

En qualsevol cas, les fonts més comunes a les informacions analitzades són les vinculades a organitzacions empresarials i polítiques.

L'immigrant estranger és abans que res un subjecte econòmic, encara que s'aprecia certa tendència a presentar-lo com una persona amb unes vivències concretes, més enllà dels hivernacles, i unes expectatives de futur que, tanmateix, s'entrebanquen amb situacions de discriminació que també són descrites:

"Una parte de estos inmigrantes se ha asentado en el pueblo y ha traído a su mujer e hijos. Otra parte no despreciable – recién llegados o los que quieren ahorrar para enviar dinero a la familia – duermen en el 'cortijo', la casa que se encuentra en medio del laberinto de plástico y en la que se guardan bombas de agua y aperos." (8.02.2000);

"'Vamos a coger aquí una infección que no se te cura en la vida. Sus perros viven mejor que nosotros.' Este comentario provoca risas de ansiedad. '¿dónde has visto tú esto, en Cataluña, en Francia? No, sabemos que no toda España es así. ¿Has visto esto en Marruecos? ¿De verdad se creen que allá vivimos así? Es que no entienden más que de calabacines y de pimientos y de riego. Están atrasados. Y muchos de nosotros tenemos estudios.'"

"'¿Traer la familia aquí? Para vivir así, no quiero. No me alquilan casa, y alquiler de 60.000 pesetas no puedo pagar, no llega. La gente cree que en Marruecos morimos de hambre y que vivimos peor que aquí. No es verdad. No es verdad. Sólo queremos ganarnos mejor la vida, aquí hay marroquíes con estudios, aquí hay personas con cultura, más cultura que muchos en El Ejido'." (9.02.2000)

4.4.3 El Periódico

Durant els dies dels atacs, els immigrants estrangers són actors passius i no són utilitzats com a font d'informació. Quan, uns dies després, prenen la paraula, ho fan per denunciar els "abusos laborals" que pateixen i les "condicions infrahumanes" de les seves vivendes:

"Abdul-Salam paga 200 pessetes diàries al seu patró per l'allotjament. D'una carpeta extreu tots els seus documents i els mostra. 'Guanyem 4.000 pessetes per dia de feina'. El conveni, però, parla de 4.940. 'Sí, però el cap diu que són 4.000; o les agafes o les deixes'."

"'Ens sentim d'aquí, perquè la riquesa a El Ejido l'hem aixecat nosaltres'. A canvi, molts dels seus viuen a l'*Hotel Abocador*.'" (9.02.2000)

En aquesta mateixa línia, la població d'origen magribí és considerada mà d'obra i descrita fonamentalment com a subjecte econòmic:

"(...) és una barreja molt rica de gent emprenedora de diferent origen: nadius de la província d'Almeria i immigrants d'altres llocs d'Espanya i de l'Àfrica. En pocs anys, la ciutat ha reunit més de 50.000 habitants, amb un 15% de la població d'origen magribí, un pilar essencial del miracle econòmic d'Almeria. Aquesta mà d'obra que creix legal i il·legalment, sobreviu amb salaris baixos i condicions duríssimes." (7.02.2000).

Amb freqüència, les informacions s'aproximen a la realitat dels immigrants magribins només des del seu paper en l'economia d'El Ejido. Els textos analitzats parlen de discriminació per referir-se a les condicions extremes de treball, i no tant a l'exclusió social. De fet, no es té en compte l'interès que tenen els propis immigrants estrangers per integrar-se a la societat d'acollida, ni tampoc de les seves expectatives de futur. El següent paràgraf és una excepció:

"L'elecció d'aquests treballadors s'assembla a una tómbola, en què a molts d'ells, que es van jugar la vida travessant el mar en pastera, els importa poc el que pugui passar en el futur.

Més de la meitat dels estrangers amb papers que viuen a El Ejido tenen carrera universitària i estan preparats per fer feines més ben pagades que la de pagès. Però tots accedeixen a un treball fàcil, amb una gran demanda, com collir tomàquets i pebrots o portar el manteniment dels hivernacles." (8.02.2000)

Sovint es planteja el desajustament entre la necessitat real de treballadors als hivernacles d'Almeria i l'arribada d'immigrants nordafricans:

"És excessiu el nombre d'immigrants? Els veïns creuen que sí, sobretot d'estrangers indocumentats. Segons la seva opinió, l'excessiu nombre de *sense papers* ha trencat la coexistència. En aquest sentit, la Taula de Comercialització Hortofrutícola d'Almeria manté que en aquesta província *sobren* 30.000 immigrants, perquè, segons els seus càlculs, l'activitat econòmica només en pot absorbir 25.000. (...) La demanda exacta de mà d'obra al Ponent d'Almeria constitueix una incògnita a causa de l'activitat clandestina." (10.02.2000)

"Treball va concedir a Almeria el 40% dels immigrants demanats" (13.02.2000)

Els dies que dura la vaga, els immigrants estrangers tenen una presència molt secundària a les informacions. Els sindicats representen les seves tesis, encara que tampoc solen tenir veu. De l'altre costat, es parla de Mustafà Ait-Korxi, "el dirigent del sector més radical dels vaguistes" (12.02.2000), del qual fins i tot es publica una entrevista (10.02.2000). Les postures d'uns i d'altres apareixen confrontades:

"José Luis Sánchez (CCOO) va definir la negociació com 'impossible' i va destacar l' "excel·lent predisposició de la resta de magribins". José María Pérez Vicente, d'Asempal, va assegurar: 'Se'ls ha donat el que demanaven i, tot amb això, ells no s'avenen a raons'." (12.02.2000)

Les opinions dels sindicats majoritaris i d'altres col·lectius integrats en la Mesa por la Integración es configuren com més representatives, encara que la seva presència a les informacions tampoc és tan habitual com la de polítics i empresaris. Les ONG tampoc tenen protagonisme, amb les comptades excepcions de SOS Racisme i Almería Acoge, que apareixen en algunes de les peces analitzades.

4.4.4 Avui

Els dies que duren els atacs, els immigrants estrangers són actors passius a les informacions, i les escasses intervencions, serveixen més que res per il·lustrar els fets, encara que ja comencen a introduir-se elements que permeten una aproximació a les seves tesis. Alguns exemples dels dos casos:

"Uns 'desconeguts' van forçar la porta i van arrasar tot el que van trobar, com en altres establiments propietat dels marroquins. 'Només la televisió m'ha costat 500.000 pessetes', deia Rabe assenyalant l'aparell, amb una pedrada a la pantalla."

"Nati deia exaltat que a Espanya no hi ha drets per als marroquins: 'La policia ajuda els espanyols perquè nosaltres som lluny de casa nostra'. I afegia: 'Ara no ens podem moure d'aquí i estem sense aigua, llet ni menjar'. Nati afirmava: 'Tots estem tristos perquè han matat una dona, però nosaltres no som responsables del que hagi fet un boig'." (8.02.2000)

S'observa una tendència a aprofundir en la vida dels immigrants magribins abans d'arribar a Almeria i, un cop a Andalusia, la seva situació més enllà del treball als hivernacles:

"Nati és físic, va deixar el Marroc fa dos anys, dalt d'una pastera perquè el que volia era treballar. A la pedania de Las Norias, a El Ejido, ho va aconseguir. Guanya 4000 pessetes al dia per treballar vuit hores cada jornada, incloent-hi els caps de setmana, collint fruits i verdures 'sota el plàstic' (...)" (8.02.2000)

Tanmateix, la població magribina és sobretot una part fonamental de l'economia d'El Ejido, i això és veu fins i tot quan es parla de les raons que provoquen la sortida del país d'origen. A més, no es parla de la voluntat d'integració completa dels nordafricans, a banda de l'estrictament laboral:

"Kouhi va arribar fa cinc anys en una '*barca chica*' al port de Màlaga. Encara que assegura que tots els veïns d'El Ejido són racistes, 'a mi el que m'interessava era trobar feina i ho he aconseguit'. (...) 'No és que m'agradi com vivim aquí, però almenys hi ha més possibilitats de trobar feina que allà'." (8.02.2000)

"En l'ànim de molts immigrants hi havia la decisió de tornar al seu país (...)" (9.02.2000)

"Quan va arribar, les 2.000 pessetes que cobrava després de deu hores de treballar en un hivernacle recollint pebrots, tomàquets o albergínies a una temperatura que a vegades superava els 45 graus, li permetia enviar diners a la seva família i comprar menjar per a ell. La vivenda, un antic *cortijo* de l'agricultor per a qui treballava i que compartia amb vuit magribins més, no li costava res. Ragide respectava així la política d'integració que els dirigents d'aquest municipi han establert implícitament des que es va construir." (13.02.2000)

En aquest sentit, les informacions incideixen molt en l'aportació dels immigrants a l'economia i les pèrdues que provoca la vaga:

"Les ONG recorden que els immigrants han contribuït a augmentar la riquesa a Almeria" (9.02.2000);

"Els advocats [de SOS Racisme] demanen mesures urgents per solucionar el conflicte i que els magribins, que ja porten tres dies de vaga indefinida, es reincorporin al seu lloc de treball després de pactar condicions laborals i de seguretat." (11.02.2000)

"Sobren 30.000 treballadors." (10.02.2000)

Així doncs, la identificació entre immigrants magribins i mà d'obra és encara més gran durant les negociacions per trobar una solució a la vaga. En aquest període, el conflicte detectat és purament laboral i les situacions discriminatòries que es defineixen tenen relació sobretot amb les desigualtats professionals i les condicions de treball extremes, de manera que no s'incideix en altres demostracions d'exclusió.

Les tesis dels treballadors magribins es presenten en comptades ocasions a través de la veu de Mustafá Ait-Korchi, o d'altres "representants dels immigrants" que no queden ben identificats. ONG com ara SOS Racisme també prenen partit pels treballadors en vaga i demana "mesures urgents per solucionar aquests conflictes" (11.02.2000), però, al igual que els sindicats, les seves aportacions a penes tenen protagonisme al discurs.

Principalment, les fonts consultades són les que tenen relació amb els empresaris, l'administració i els partits polítics. D'aquestes, s'introdueixen cites directes, mentre que dels immigrants estrangers i els seus representants s'utilitzen cites indirectes. A la informació que recull l'acord pel qual es desconvoca la vaga, els treballadors i les seves tesis tenen, com a mínim, més visibilitat, però és una excepció.

Conclusions:

Les informacions dels quatre diaris destaquen la importància de la immigració considerant el seu paper fonamental en l'economia d'El Ejido, i en aquest sentit simplifiquen perquè deixen de banda altres dimensions fonamentals dels immigrants i de la seva relació amb la societat d'acollida. Així doncs, en línies generals no es parla de la voluntat d'integració dels uns i dels altres, més enllà d'una perspectiva purament laboral: els magribins es preocupen *només* per trobar feina i els agricultors per treure profit dels hivernacles, de manera que la imatge de l'immigrant és sempre la de l'estranger. A més, es parla molt poc, de les situacions que provoquen els moviments migratoris, i res del dret de les persones a canviar de país.

El fet que els immigrants magribins tinguin un paper secundari com a font d'informació contribueix a la simplificació. Les tesis de la població d'origen estranger es presenten

sobretot mitjançant els sindicats majoritaris i, en qualsevol cas, no acostumen a aparèixer cites directes. Les declaracions de polítics i empresaris són molt més freqüents.

4.5 Hipòtesis 5. A les informacions estudiades, la immigració es presenta sovint com a font de conflicte i poques vegades amb interessos coincidents amb els de la societat d'acollida

Les informacions destaquen l'enfrontament entre la comunitat magribina i la població de nacionalitat espanyola, i consideren problemàtica la immigració irregular, amb diferents matisos.

4.5.1 El País

Les informacions constaten la separació, i no els punts en comú, entre immigrants magribins i espanyols. De fet, quan es parla de la relació entre les dues comunitats, es presenten situacions quotidianes d'enfrontament, i no de convivència. Veiem alguns exemples:

"Todo el rechazo larvado entre dos comunidades que nunca se han entendido;"

"Rachid y Abdul salen en busca de comida a un establecimiento situado junto al mercado. En la carnicería, el empleado les sirve una paletilla de cordero. No les sonríe, como hace con otros clientes, pero se comporta con total corrección; sin embargo, en el mostrador del pan donde Rachid pide cuatro barras, la dependienta se esfuerza por contener una hostilidad que canaliza en un diálogo absurdo. (...) Al pagar en caja, el hombre que les antecede en el llenado de las bolsas fija la vista en los magrebíes mientras comenta a la cajera: 'Mira que tener que cobrarles a estos'." (13.02.2000)

Les expressions de tolerància o d'enteniment entre els uns i els altres gairebé no es deixen veure. El següent exemple és una excepció:

"(...) uno de los inmigrantes refugiados en la comisaría, sentado a primera hora de la mañana en las escalinatas de la comisaría puntualiza: 'No todos son iguales, hay gente buena. Pienso quedarme aquí'." (8.02.2000).

O aquest altre, que evidencia l'enfrontament per un costat i, per l'altre, suggereix la possibilitat de tenir una convivència pacífica:

"Hafid podría ser el cronista de la última década del pueblo, si esto no resultase un irreverente disparate con el clima de hostilidad interétnica existente. Desembarcó en El Ejido en 1987 cuando ni un solo inmigrante residía aún en el núcleo urbano y, tres años después, se convirtió en el primer extranjero que asumía un cargo de responsabilidad en un sindicato español. De sus primeros trabajos en los invernaderos heredó una 'excelente' relación con uno de sus patronos, que ha pervivido contra viento y marea." (13.02.2000)

Així doncs, els exemples d'integració, com ara els matrimonis mixtos, es presenten com excepcionals:

"En un mundo donde dos comunidades – la de acogida y la inmigratoria – se han rehuido, emergen como excepcionales islotes algunos casos en los que la integración es total. En El Ejido residen, al menos, una quincena de parejas mixtas, casi un desafío en estos tiempos a la irracionalidad y el desencuentro entre dos colectivos, que mantienen una simbiosis en el terreno económico y un hermetismo brutal en lo social." (13.02.2000)

L'origen d'aquesta separació s'atribueix a la falta de voluntat del col·lectiu de ciutadans espanyols, al qual s'acusa de considerar els immigrants mà d'obra i no persones amb els mateixos deures i drets que la resta:

"Rachid y Abdul acaban de constatar por enésima vez la dicotomía en la que viven los 50.170 españoles censados en El Ejido y sus 15.000 inmigrantes, legalizados o no. A estos los necesitan como mano de obra, como consumidores. Pero son pocos quienes los ven también como conciudadanos más allá del invernadero."

"El dirigente empresarial Juan Cantón resume el lamento de los agricultores: 'Se han colado 30.000 inmigrantes más de los que necesitamos. Queremos menos y los queremos legales'." (13.02.2000)

I en aquest sentit, es suggereix que l'arribada de d'immigració estrangera sense documentació, a causa de la falta de previsió del govern, deriva en contractacions irregulars i alimenta el conflicte:

"El desfase entre la mano de obra solicitada por los agricultores de Almería y la autorizada por el Ministerio de Trabajo allana el camino para las contrataciones irregulares."

"El Gobierno sólo asignó a Almería el 40% de los inmigrantes que pidió la patronal en 1999" (11.02.2000)

4.5.2 La Vanguardia

Es suggereix que l'arribada d'immigrants estrangers ha de provocar friccions per ella mateixa, i per això es requereix un esforç afegit per part de la comunitat d'acollida que garanteixi la convivència: "Es el municipio de la provincia de Almería que concentra la mayor población de extranjeros, pero aún no ha terminado de digerir esta realidad." (7.02.2000). El paraigües que encapçala les informacions el mateix dia 7, incideix en aquesta mateixa idea: "Graves incidentes en una de las zonas de España que reciben más inmigración extranjera".

A les informacions que aprofundeixen en l'origen del conflicte, es reforça la idea que el problema és més bé la immigració sense control que esdevé en irregular. En aquest sentit, juntament amb una notícia sobre la vaga dels treballadors dels hivernacles, es publica un quadre aclaridor que parla de l'entrada d'immigrants indocumentats per la Jonquera:

"La Jonquera: alertan de mayor afluencia

El número de inmigrantes indocumentados que entran en España por la frontera de la Jonquera ha aumentado considerablemente desde la aprobación de la nueva ley de Extranjería, según alertó ayer la Gendarmería francesa." (11.02.2000)

El conflicte racial esdevé per tant conflicte econòmic:

"(..) los agricultores organizados en Asaja acaban de dar un giro de 180 grados al pedir que se regularice la situación de los inmigrantes. Si la ilegalidad les iba bien antes para ofrecer bajos sueldos, ahora anteponen el deseo de normalidad. El presidente de Almería Acoge, Antonio Puerta, afirmaba ayer que 'esta es una lucha entre pobres y ricos', entre quienes se benefician de la pujanza económica de los invernaderos y quienes de día trabajan en condiciones de explotación y de noche duermen en casas inmundas. En esas condiciones, los inmigrantes no se identifican con la riqueza de la zona, se sienten excluidos y algunos de ellos pueden desahogar su rabia haciendo daño." (9.02.2000)

"Aunque no faltan observadores que aconsejan quitar el calificativo de 'inmigrantes' para comprender que estamos simplemente ante una revuelta de jornaleros del campo. Como los andaluces hace apenas veinte años, miles de ellos acuden todas las mañanas a los cruces de camino a la espera que un patrón aparezca (...) Un agricultor concentrado el pasado miércoles frente al Ayuntamiento confesaba que podían pagar sueldos más altos y que sin los inmigrantes, el jornal pasaría a ser el doble, 'pero no podemos decir eso porque entonces nos quitamos la máscara'." (13.02.2000)

L'exclusió econòmica impedeix la integració de la comunitat magribina immigrada, encara que també es constata l'existència d'un component de rebuig cap a l'estranger entre la població espanyola d'El Ejido. A les informacions conviuen, per tant, les dues explicacions:

"Es fácil encontrar inmigrantes marroquíes con más de diez años en España, o en la misma comarca, que no han visto mejora."

"De momento, ellos seis tienen los papeles en regla y si no fuera porque el alquiler de una vivienda les resulta prohibitivo en relación con el sueldo que cobran, tendrían aquí a su esposa e hijos. Mohamed lleva aquí diez años y aún no gana para instalarse. Debe enviar mucho dinero a Tetuán. Pero en realidad, muchos Mohamed lo que de verdad no tienen es un proyecto de vida aquí. Y eso no depende sólo de ellos, sino en gran medida de la sociedad de acogida."

"(...) a los magrebíes no se les alquila viviendas (...) Tampoco pueden los inmigrantes entrar en los bares. Los conflictos entre magrebíes y ejidenses han sido muchos desde el año 1995 a esta parte."

"(...) el belicoso alcalde Juan Enciso, un 'recién llegado' que sintoniza con el sentimiento de rechazo generalizado a los inmigrantes (...) (13.02.2000).

En altres circumstàncies, la convivència entre immigrants estrangers i espanyols és possible i no ha de provocar friccions necessàriament, si existeix voluntat integradora de la societat d'acollida. Les declaracions d'alguns magribins a propòsit d'anteriors experiències a Espanya avalen aquesta tesi:

"- Yo he trabajado en Lérida, muy bien, buena casa. El jefe traía carne de cordero y yo tomaba café con él. Pagaba 7.000. Voy a volver, aquí es la ruina, no puedes ir a ninguna parte. Hay los chavales que van el sábado a discotecas y después, con la moto, a molestar a los cortijos."

"- Mira, en España hay mucha gente buena. Respeto a los españoles porque he comido muchos años de su pan. Cuando voy a Marruecos, los defiendo siempre. Yo tengo 50 años y he pasado aquí la mitad de mi vida. No voy a decir 'españoles racistas'." (13.02.2000)

4.5.3 El Periódico

El diari suggereix que la presència d'immigrants estrangers pot afavorir que es donin friccions, especialment si es tracta de persones que no tenen la documentació en regla:

"La massiva arribada de magribins i l'escassa resposta en matèria social per part de les administracions han provocat que part del col·lectiu immigrant passi les hores al carrer sense res per fer, amb la qual cosa les friccions s'han fet quotidianes. Les morts de tres veïns en 15 dies a mans d'immigrants va provocar una explosió d'ira."

"És excessiu el nombre d'immigrants?"

Els veïns creuen que sí, sobretot d'estrangers indocumentats. Segons la seva opinió, l'excessiu nombre de *sense papers* ha trencat la coexistència." (10.02.2000)

Les informacions analitzades ajuden a ampliar l'esquerda entre els immigrants magribins i la societat d'acollida, quan introdueixen alguns comentaris sobre el component de la tradició i qüestions religioses que acaben fomentant l'estereotip:

"Quinze mil magribins (quasi tots homes) que, en l'escàs temps d'oci, festegen amb dones com si aquí es comprenguessin els ritus de la seva terra. Darrere d'ells s'amaguen els delinqüents que amb les seves males passades contribueixen a alimentar l'enfrontament, la revolta classista i xenòfoba." (13.02.2000)

L'augment en l'arribada d'immigrants i els trets característics i diferencials de les dues comunitats apareixen combinats al següent paràgraf:

"Imaginem-nos que en els últims cinc o 10 anys s'hagués produït a escala espanyola una allau com la del Ponent d'Almeria. Com s'ho faria un país amb un 20% d'immigrants – més de set milions de persones—, arribats en un lapse de temps tan curt? Quin grau de maduresa social i política, quin nivell de desenvolupament de les infraestructures socials i quina cultura cívica caldria per absorbir un xoc d'aquesta magnitud? Aquest fenomen incorpora trets relatius a la conformació socio-cultural, tant dels autòctons com dels immigrants, que dificulta el compromís de la integració." (13.02.2000)

Per cert, que la importància del component religiós s'insinua en algunes informacions ("L'Alcorà entra en escena", 12.02.2000), encara que després es nega el seu protagonisme en el desenvolupament del conflicte: "El factor religiós, al marge del problema" (13.02.2000).

4.5.4 Avui

Es constata l'enfrontament entre les dues comunitats, i no es presenten situacions de convivència pacífica:

"Dels prop de 10.000 immigrants que hi ha a El Ejido – el 20% de la població – i que treballen en feines que els seus habitants rebutgen, només uns 4.500 estan registrats

i viuen a la zona urbana. Integrar-se no és fàcil. Rachid, de 35 anys, explicava ahir que ningú li vol llogar una casa. 'Tampoc pots entrar tranquil·lament en una discoteca o un bar'."

"Nati deia exaltat que a Espanya no hi ha drets per als marroquins: 'La policia ajuda els espanyols perquè nosaltres som lluny de casa nostra'." (8.02.2000)

Per tant, no es presenten els possibles punts en comú entre els immigrants estrangers i la població d'origen espanyol, més enllà de dir que Mustafà, un veí magribí, està "casat amb una dona espanyola", i parlar de la constitució d'una plataforma ciutadana a El Ejido després dels incidents:

"D'altra banda, més de 3.000 veïns va constituir ahir a la nit una plataforma ciutadana per retornar la imatge d'integració i solidaritat, amb la qual han conviscut els immigrants els últims deu anys. La plataforma té previst fer accions legals contra mitjans de comunicació per deteriorar la imatge del poble." (11.02.2000)

Encara que en algun moment s'aborda la presència d'immigració irregular i les seves conseqüències ("(...) La desocupació acaba portant a la delinqüència." (10.02.2000)), es presenta com un fet que beneficia els empresaris i no es descarrega la responsabilitat sobre els immigrants estrangers:

"No obstant, del conflicte també en treuen benefici aquests empresaris. L'economia submergida prospera a la zona, on la nombrosa mà d'obra il·legal permet als empresaris suspendre i reprendre els contractes sense assegurar-los cap tipus de continuïtat ni donar-los pas a l'atur. Un dels representants dels agricultors va acabar reconeixent que si es regularitzava la situació dels magribins, ells marxarien." (13.02.2000)

4.5.5 Conclusions

Als quatre diaris analitzats es destaca l'enfrontament entre els immigrants magribins i la població de nacionalitat espanyola. Quan parlen veïns, gairebé sempre és per criticar els membres de l'altra comunitat; és a dir, els espanyols es queixen dels magribins i viceversa.

Amb comptadíssimes excepcions, no es parla de la voluntat d'uns i altres per integrar-se a El Ejido, ni es presenten experiències positives d'altres regions que també reben molta immigració estrangera. De la mateixa manera, només *La Vanguardia* i *l'Avui* estableixen un paral·lelisme entre la situació dels immigrants magribins i la que van viure els immigrants espanyols vint anys abans.

A les informacions estudiades es considera problemàtica la immigració irregular, amb matisos segons els diaris. *El País* suggereix que l'arribada d'immigració estrangera sense documentació alimenta el conflicte. A *La Vanguardia* s'aprofundeix en la mateixa idea i s'insinua que la immigració per ella mateixa pot provocar friccions, però també s'afegeix el component de rebuig de la població de nacionalitat espanyola cap a la comunitat magribina. En la mateixa línia, *El Periódico* presenta com a problemàtica la immigració, especialment si és sense papers. El diari *Avui* a penes tracta aquest punt i, quan ho fa, apel·la a la responsabilitat dels empresaris.

Donat que la setmana que hem triat per analitzar va estar marcada per la forta tensió entre el col·lectiu d'immigrants i la població de nacionalitat espanyola – primer en forma d'atacs contra els magribins i després amb la vaga dels jornaleros -, és comprensible que, dins de la dinàmica del treball diari, la cobertura periodística es centri en la descripció del dia a dia, els fets dramàtics i els actors enfrontats. Tanmateix, s'ha de poder sortir d'aquesta tendència i buscar solucions dins d'una lògica de pau.

4.6 Hipòtesis 6. **A les informacions estudiades, els diaris identifiquen l'absència de polítiques d'integració com a font del problema.** Els incidents eren previsibles i les diferents administracions no han actuat a temps per evitar-los.

Els quatre diaris constaten que les autoritats locals i estatals han fallat a l'hora de preveure els incidents, encara que cadascú amb diferent intensitat.

4.6.1 El País

Malgrat que els esdeveniments de febrer del 2000 eren previsibles, no es va fer res per evitar-los. *El País* documenta en diverses peces la responsabilitat de les autoritats en els incidents, entesa com la falta d'iniciativa per engegar polítiques d'integració adequades:

“Un informe de las ONG advertía en 1998 de la creciente ‘marginalidad’ de los inmigrantes”

“‘En Almería no hay racismo’, dijo al Senado el subdelegado

‘No hay racismo ni xenofobia en Almería, lo que se ha hecho a veces es magnificar hechos como los sucedidos en Níjar, aunque sí ha habido hechos graves, pero no tan exagerados como se han difundido’. El subdelegado del Gobierno,

Fernando Hermoso, intentó tranquilizar a los senadores miembros de la Ponencia de Estudio sobre la Intolerancia y Nuevas Formas de Marginación y Esclavitud que visitaron Almería los pasados 18 y 19 de noviembre.

La realidad, sin embargo, se encargó de desmentirle." (8.02.2000)

Fins i tot, és significatiu el to d'una entrevista a Manuel Chaves realitzada el 13 de febrer del 2000, on el periodista va formular preguntes com ara: "Los sucesos de El Ejido estaban anunciados. ¿Qué se hizo para evitarlos?"

Els diaris donen importància a les tesis que responsabilitzen les institucions d'allò que va passar, per no haver emprès accions per evitar incidents d'aquest tipus, com per exemple:

"Es a las instituciones, agrega, a las que corresponde, 'aplicando toda la fuerza del derecho, hacer respetar el imperio de la ley, especialmente cuando las víctimas de su vulneración son las más débiles, proceden de otros países, pertenecen a otras razas o culturas'." [Declaració del ple del Consejo General del Poder Judicial] (10.02.2000)

"A su juicio, son las autoridades las que tienen la obligación de vigilar el cumplimiento de las condiciones laborales de los inmigrantes, y no los trabajadores ni los empresarios, ya que estos últimos sólo deben ocuparse de sus empleados, 'no de los [inmigrantes] que están por las calles.'" [Declaració del president de la CEOE, José María Cuevas] (11.02.2000)

Es responsabilitza l'administració de la contractació irregular dels immigrants estrangers i, per consegüent, del malestar. El problema no és tant l'absència de polítiques socials d'integració social, sinó el desfasament entre les necessitats de mà d'obra del mercat de treball i els de permisos de residència o de treball concedits per l'administració. Els immigrants esdevenen un subjecte econòmic i la culpa que pateixin unes condicions laborals extremes és dels poders polítics, i no dels empresaris:

"El desfase entre la mano de obra solicitada por los agricultores de Almería y la autorizada por el Ministerio de Trabajo allana el camino para las contrataciones irregulares. El contingente asignado por el Gobierno a la provincia en 1999 apenas cubría la tercera parte de las demandas de los empresarios (...)" (11.02.2000)

"Una violencia que responde a una situación generada hace más de una década con el fraude consentido en la contratación ilegal de inmigrantes clandestinos."

"(...) todas las consecuencias del fraude consentido, la indiferencia política y el caos administrativo que han hecho posible el llamado milagro económico de los invernaderos de El Ejido." (13.02.2000)

S'adjudica bona part de la culpa a l'alcalde d'El Ejido, ja sigui mitjançant la presentació de crítiques dirigides a ell, o simplement amb la presentació d'algunes de les seves declaracions més polèmiques:

"Además, la corporación municipal - su alcalde, Juan Enciso, del PP, sostenía ayer en una entrevista concedida a *Diario 16*, que las ONG son culpables de lo ocurrido porque 'sólo hablan a los inmigrantes de sus derechos' – se ha comprometido a celebrar un acto de desagravio en la mezquita cuando está reconstruida. Ayer, en el día de oración, se denegó en principio a los magrebíes un permiso para utilizar mientras tanto el pabellón de deportes. Posteriormente, se les dio, pero ya era tarde." (12.02.2000)

Fins i tot es recorre a informacions anteriors que donen suport a tal tesi:

"La explosión de violencia xenófoba en El Ejido y la actitud del alcalde Juan Enciso, del PP, no han sorprendido a Ubaldo Martínez Veiga, catedrático de antropología de la Universidad Autónoma de Madrid. En octubre de 1995, ya denunció en un seminario europeo celebrado en Barcelona la deliberada política de 'segregación' de los inmigrantes practicada por las autoridades locales y la comparó con el apartheid surafricano." (11.02.2000)

També se l'acusa d'electoralista:

"(...) este hombre, que coqueteó con el GIL y fue urgentemente recuperado por el PP para no perder el municipio y obtener la mayoría en la Diputación de Almería." (8.02.2000)

Es concedeix molt d'espai a les tesis que constaten la necessitat d'emprendre noves i més polítiques d'integració, procedents de tots el sectors socials:

"El Ministro de Trabajo y Asuntos Sociales, Manuel Pimentel, incidió en la necesidad de incrementar las políticas de integración de los extranjeros y fomentar la tolerancia. Integración es que 'estas personas tengan una vida digna, una vivienda digna y unas condiciones salariales y de protección social igual que cualquier otro trabajador'." (8.02.2000)

4.6.2 La Vanguardia

Les informacions de *La Vanguardia* constaten la situació de marginació i les condicions laborals extremes que patien els immigrants estrangers abans dels incidents violents, però

en general no incideix en culpar directament l'administració de la falta de previsió i l'absència de polítiques adequades. Normalment, les responsabilitats només s'entreveuen, queden velades:

"Es la mayor extensión agrícola bajo plástico del mundo. Y a su alrededor han aparecido fortunas, unas confesables y otras no tanto."

"La llegada de la inmigración foránea ha reducido los sueldos, pero, además, el crecimiento no ha venido acompañado de la cohesión social deseable para garantizar la estabilidad." (8.02.2000)

"Conclusión de los vecinos: "Los moros son todos unos 'chorizos' y, tarde o temprano, te la juegan'. La realidad, como suele ocurrir, es bastante más compleja. Los inmigrantes roban las bombonas, es cierto, porque carecen de documentación y de viviendas con instalaciones adecuadas." (9.02.2000)

"Una normalidad que tardará en ser total, si es que llega algún día. La esperanza que todavía algunos en Almería albergan es que el estallido de violencia sirva para que las autoridades tomen nota y comprendan que ha sido un error centrar toda la atención en el control policial del Estrecho. Hace falta importantes inversiones para mejorar las condiciones de vida de los inmigrantes." (9.02.2000).

Es constata l'actitud xenòfoba de l'alcalde, però no s'hi insisteix. D'altra banda, les responsabilitats es reparteixen també entre els veïns d'origen espanyol, especialment els empresaris:

"Los agricultores tienen un sistema de producción que genera enormes riquezas (que en gran medida va a parar a manos de las distribuidoras). Están tocados por la avaricia del dinero acumulado a la velocidad que crecen los pepinos. El pueblo les importa poco porque no tienen raíces en el lugar, nacido en los años setenta al amor de los cultivos bajo plástico."

"Pero la integración es para los habitantes de El Ejido sólo que los magrebíes acaten unas normas de comportamiento." (13.02.2000)

A més, es reforça la idea que el problema és la immigració irregular, i en aquest sentit es publica un quadre aclaridor sobre l'augment del nombre d'immigrants estrangers que entren per la Jonquera - "La Jonquera: alertan de mayor afluencia" (11.02.2000) -, per exemple.

4.6.3 El Periódico

El diari culpa l'administració per no haver pres decisions per tal de preveure a temps l'esclat de la violència contra els immigrants estrangers:

"L'Estat invertirà amb sis anys de retard per pacificar El Ejido" (10.02.2000)

"Si els diferents organismes oficials han demostrat que van ser incapaços de prevenir la bossa de pobresa que va donar lloc al conflicte racista d'El Ejido, ara han tornat a mostrar una extraordinària lentitud de reflexos per prendre mesures pacificadores." (13.02.2000)

També es constata la responsabilitat de l'alcalde en algunes informacions, encara que tampoc se li dedica molt d'espai. Aquests és un exemple: "L'alcalde d'El Ejido ha destacat per haver ordenat desallotjaments sense donar vivendes alternatives" (12.02.2000).

Es responsabilitza les autoritats de dues coses ahora: de no controlar la immigració irregular, de manera que es descarrega certa culpa sobre els immigrants estrangers que no tenen documentació, i de no posar remei a temps a les situacions de discriminació:

"Quina és l'arrel dels disturbis?"

La convivència a El Ejido s'ha estat deteriorant durant els últims anys per l'increment del nombre d'immigrants en situació irregular i en condicions de vida infrahumanes, i un augment paral·lel de l'índex de delinqüència que els veïns atribueixen exclusivament a la presència de nord-africans. La massiva arribada de magribins i l'escassa resposta en matèria social per part de les administracions han provocat que part del col·lectiu immigrant passi les hores al carrer sense res per fer, amb la qual cosa les friccions s'han fet quotidianes." (10.02.2000)

"Els 'sense papers' assalten l'Estret"

862 estrangers en situació irregular han estat detinguts des del gener, 5 vegades més que el 1999" (11.02.2000)

"Treball va concedir a Almeria el 40% dels immigrants demanats"

Amb les quotes de treballadors estrangers que anualment fixa l'Administració no n'hi ha prou per cobrir la demanda de mà d'obra, i això facilita que els mateixos empresaris es vegin obligats a recórrer a la immigració irregular." (13.02.2000)

Aquesta idea lliga amb la constatació que tota societat té dificultats per absorbir l'arribada d'immigrants, i encara més si no treballen o ho fan sota condicions extremes, principalment per no tenir documentació:

"(...) la carència d'infraestructures que permetin acollir aquesta massa humana. Amb aquest panorama, es va anar estenent una sensació objectiva i subjectiva d'inseguretat (...) Encara que la majoria dels empresaris – que donen feina a una mitjana d'un o dos immigrants – ajustaven els salaris al que hi havia estipulat al conveni, la disponibilitat creixent de mà d'obra il·legal en el context de les males campanyes dels dos últims anys va afavorir l'aparició d'alguns episodis de sobreexplotació dels treballadors. La comarca, a la qual li falta la gruixària històrica

imprescindible per articular-se socialment amb maduresa, es va veure enfrontada a una prova difícil de superar en qualsevol entorn.”

4.6.4 Avui

Es presenta la necessitat de fomentar polítiques d'integració, però no s'emfatitza especialment la falta de previsió del govern o de l'autoritat local. Almenys a una informació es constata que els incidents es veien venir, encara que la crítica es posa en boca de SOS Racisme:

“Des d'aquesta entitat antiracista s'adverteix que 'si en algun lloc no s'havia de fer estranya una explosió racista violenta com aquesta era a El Ejido, i més després que l'alcalde mateix ho hagi incentivat'.” (10.02.2000)

Les carències de l'administració local s'evidencien a l'entrevista a Juan Enciso que es publica el 9 de febrer del 2000, però a banda d'aquesta el diari no incideix.

Les crítiques a les autoritats són més evidents, tanmateix, al reportatge publicat el diumenge 13 de febrer:

"Ragide [un marroquí] respectava així la política d'integració que els dirigents d'aquest municipi han establert implícitament des que es va construir."

"Mentre ell [Juan Enciso] no ha previst cap tipus de política d'integració per als treballadors que unes dècades han convertit aquest poble en l'horta d'Europa".

4.6.5 Conclusions

Les informacions dels quatre diaris analitzats plantegen la idea que els atacs contra immigrants magribins eren previsibles i culpen les autoritats de l'absència de mesures per evitar-los, alhora que focalitzen l'atenció en la falta de control de la immigració irregular.

El País es mostra especialment crític amb l'administració local i estatal, i focalitza l'atenció en l'absència de polítiques d'integració i el desfasament entre les necessitats de mà d'obra del mercat de treball i els permisos de residència concedits per l'administració.

En la mateixa línia, *El Periódico* responsabilitza les autoritats de no posar remei a les situacions de discriminació, i incideix en la falta de control de la immigració irregular.

La crítica a les administracions és més suau a *La Vanguardia* i *l'Avui*. Tots dos constaten la situació d'exclusió que patien els immigrants magribins abans dels incidents, però no emfatitzen la responsabilitat de les administracions en aquesta. A més, *La Vanguardia* també presenta la immigració fora de control com un problema.

5. Conclusions

Un cop hem analitzat si es verifiquen o no les hipòtesis plantejades per a aquest capítol, és moment de veure si s'han complert els objectius generals de l'estudi:

1. Analitzar si la cobertura informativa reflecteix la complexitat del conflicte.

La cobertura informativa dels incidents de febrer de 2000 a El Ejido no es queda en la descripció de la part manifesta del conflicte, sinó que va més enllà en plantejar les raons de fons que han provocat l'esclat de la crisi en forma d'atacs contra la població d'origen magribí.

Així doncs, els diaris parlen de la discriminació laboral i social que pateixen els immigrants estrangers que viuen a la zona, i culpen les administracions de no haver fet res per evitar uns incidents que presenten com del tot previsibles.

No obstant això, tampoc es fa una descripció del cas en tota la seva complexitat. Les informacions dels quatre diaris destaquen la importància de la immigració des del punt de vista de l'economia de la regió, però generalment simplifiquen i deixen de banda la vessant humana. Els immigrants estrangers esdevenen subjectes econòmics i no es planteja que tinguin voluntat d'integrar-se. Més enllà del desig de trobar feina i tirar endavant, no es parla de la relació dels magribins amb la societat d'acollida.

El fet que els immigrants estrangers no acostumin a aparèixer com a font d'informació contribueix a la simplificació.

D'altra banda, no es descriuen situacions de convivència entre veïns de nacionalitat magribina i espanyola, ni es presenten experiències de veritable integració positiva a d'altres regions que també reben molta immigració estrangera. Tampoc s'aporten informacions de context sobre qüestions com ara les situacions que provoquen els fets migratoris, i res del dret de les persones a canviar de país i instal·lar-se en un altre.

2. Estudiar si el discurs periodístic segueix o obvia les recomanacions del manual d'estil per a les minories ètniques.

El tipus d'informació feta per al cas dels incidents d'El Ejido toca tots els punts del *Manual d'estil sobre el tractament de les minories ètniques als mitjans de comunicació social*,

elaborat pel Col·legi de Periodistes de Catalunya. Alguns dels punts es compleixen, altres es respecten a mitges, i n'hi ha d'altres que, com veurem a continuació, no es respecten en absolut.

Primer: No s'han d'incloure el grup ètnic, el color de la pell, el país d'origen, la religió o la cultura si no és estrictament necessari per a la comprensió global de la notícia. La reflexió és el millor antídote per tal de no reproduir aquests esquemes.

Les informacions sobre els incidents d'El Ejido inclouen el país d'origen de les persones implicades, però en aquest cas està justificat donades les característiques del conflicte i les circumstàncies que porten a l'esclat de la crisi. D'una banda, la discriminació social i laboral de les persones d'origen magribí, i d'altra l'assassinat d'una jove de nacionalitat espanyola a mans d'un marroquí amb les facultats mentals pertorbades, i els conseqüents atacs contra el col·lectiu d'immigrants.

Segon: Cal evitar les generalitzacions, els maniqueïsmes i la simplificació de les informacions. Els residents estrangers no comunitaris són tan poc homogenis com els autòctons. La millor manera de fer-ho és consultar les persones interessades per saber com desitgen ser anomenades, com a individus o com a col·lectius.

Ja hem vist a l'anàlisi de cada hipòtesi que sovint es generalitza i es parla dels immigrants estrangers i dels veïns de nacionalitat espanyola com de dos blocs contraposats amb tesis enfrontades, i que en molt poques ocasions es presenten postures conciliadores entre els uns i/o els altres. A més, tampoc s'incideix suficient en l'heterogeneïtat del col·lectiu d'immigrants procedents d'altres països, entre d'altres coses perquè gairebé no se'ls dona veu.

Tercer: No s'han de potenciar les informacions negatives ni les sensacionalistes. Cal evitar crear inútilment conflictes i dramatitzar-los. S'ha de potenciar la recerca de notícies positives.

Tampoc per a aquest punt tenim resultats positius. Amb alguna excepció de caràcter més bé anecdòtic, no s'informa de situacions de convivència entre el col·lectiu d'espanyols i els magribins. A més, no es parla d'experiències positives d'integració, i s'afavoreix la idea que la immigració és un fet conflictiu, sobretot quan és irregular. D'altra banda, els atacs contra

població magribina i les seves pertinences són descrits amb tot detall, fet que carrega de dramatisme el discurs.

Quart: Equanimitat en les fonts d'informació. Cal contrastar les institucionals i s'han de potenciar les pròpies de les minories ètniques i tenir especial cura en les informacions referides als països d'origen. Publicar les rectificacions com a elements habituals de qualitat del mitjà informatiu.

D'acord amb el que ja hem explicat anteriorment, els immigrants gairebé no tenen veu. Les seves tesis són presentades a través de sindicats i, en alguns casos, associacions, si bé no solen utilitzar-se citacions directes. En qualsevol cas, les declaracions de polítics i empresaris són molt més freqüents.

Cinquè: Responsabilització dels professionals. La importància de la ubicació física de la informació. *L'efecte dominó*. Utilització del material gràfic.

Aquest punt és el menys important per al cas d'El Ejido perquè durant la setmana que hem analitzat apareixen multitud d'informacions juntes sobre el mateix cas i no és determinant l'*efecte dominó*. Tanmateix, si que és interessant destacar que en algun cas s'informa sobre l'arribada d'immigració irregular a les mateixes pàgines, fet que resulta negatiu, o s'aprofita per parlar d'altres incidents de caràcter racista que tenen lloc a diferents regions, com ara Catalunya.

Sisè: Militància periodística: cap a una multi-interculturalitat enriquidora per a tots. La potenciació de les informacions en positiu.

La militància periodística es manifesta aquí en el rebuig dels diaris a les actituds racistes i discriminatòries, siguin violentes o no. A més, no s'informa negativament dels immigrants estrangers, si bé és cert que tampoc s'aprofundeix en els seus interessos personals i són considerats majoritàriament subjectes econòmics. Per tant, no es planteja la voluntat d'integració, no s'informa en positiu del fet migratori. D'aquesta manera s'afavoreix la idea que la immigració és conflictiva i pot acabar en delinqüència, més encara si és irregular.

3. Estudiar si el discurs de les informacions periodístiques reforça o afebleix postulats racistes, xenòfobs o discriminatoris.

Als quatre diaris es veu una posició clara a favor dels immigrants magribins perquè es destaca la seva condició de víctimes dels atacs i s'expliquen les condicions de discriminació laboral i social que pateixen a El Ejido. A més, es culpa les administracions de la manca de previsió i l'absència de polítiques d'integració, encara que la crítica té diferent intensitat segons els diaris.

No obstant això, és negatiu el fet que en ocasions es concreti la crítica en el control insuficient de la immigració irregular.